AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

SAYI : 627
25 HAZİRAN 1966
FİYATI : 125 KURUŞ

Sayfa 7 ***

Demirel: "Mezhep kavgası olamaz



Silâhlanan bir Alevi kızı evinin önünde ve tüfeği ile at üzerinde.

taca'daki alevî
dınlar silâhlandı

du. CHP'liler meseleyi Mec
lise aksettirdi.

MUĞLA, Ç. Esen KAFTAN ve Teoman DOĞU bildiriyor

KÖYCEĞİZ'in Ortaca bucağında mezhep ayrılığı yüzünden gerginlik devam ederken tarlada çalışan bir Alevî kadının kaçırılarak ırzına geçilmesi üzerine kadınlar da silâhlanmışlardır.

Kredili
meireyi

Cilt : XXXVI Yıl : 13 Sayı: 627

SAHİBİ VE BAŞYAZARI :

Metin Toker

YAZI İŞLERİNDEN SORUMLU
GENEL YAYIN MÜDÜRÜ

Kurtul Altuğ

MÜESSESE MÜDÜRÜ

Tacettin Tezer

BU SAYıDA YAZI KURULU:

İÇ HABERLER KISMI: Teoman Erel, Okay Göçer, Egemen Bostancı (İstanbul) - DIŞ HABERLER KISMI: T. Kemal - MAGAZİN KISMI: Jale Candan, Tüli Sezgin, Hüseyin Korkmazgil - TİYATRO: Naciye Fevzi, Lûtfi Ay - SİNEMA: Nijat Özön- MUSİKİ: Faruk Güvenç.

İstihbarat Tel: 1073 82

KAPAK KOMPOZİSYONU

SAN Organizasyon
Erkal Yavı

KARİKATÜR

Cem

KAPAK BASKISI

Rüzgârlı Matbaa

F0T0ĞRAF

T.H.A. - Erdoğan Çiftler

KLİŞE

Doğan Klişe

ABONE ŞARTLARI

3 aylık	(12 nüsha)	12.50 lira
6 aylık	(25 nüsha)	25.00 lira
1 senelik	(52 nüsha)	50.00 lira

Geçmiş sayılar 250 kuruştur.

İLAN ŞARTLARI

Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 3000 lira

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir

DİZİLDİĞİ YER

Rüzgârlı Matbaa

BASILDIĞI YER

Hürriyet Matbaası - Ankara

BASILDIĞI TARİH

22.6.1966

AKİS

HAFTALIK
AKTÜALİTE
DERGİSİ
RÜZGÂRLI S0K. No : 15
ANKARA-TEL: 11 89 92
P.K. 582

Kendi Aramızda

AKİS Kurmay Heyeti için bu hafta oldukça hareketli geçti. Geçen hafta içinde Muğlanın Ortaca bucağında patlak veren alevi - sünni çatışması evet, Süleyman Bey "basit bir zabıta vakası" dese de, besleme basınlâ sesine göre ağız değiştirse de bu, bal gibi bir mezhep çatışmasıdır. AKİS ekiplerini hayli meşgul etti. Ekipler, âdetleri olduğu gibi, iki yönden çalışmaya koyuldular: Önce olayın Başkentteki tepkisi izlendi, sonra yurdun çeşitli bölgeleri yoklandı, Sivas, Adana, İzmir, Muğla ve başka illerle temas kuruldu. Olayın mahiyeti ve çapı hakkında sağlam bilgi toplandı. AKİS'çilerin çalışmalarında, Muğladaki Devrim Gazetesinden Teoman Doğunun olayın mahiyeti hakkında verdiği bilginin faydası büyük oldu. Çeşitli bölgelerden yeterince malzeme sağlandıktan sonra, AKİS'in bir araştırmacısı, alevi - sünni çatışmasını tarih sayfaları içinde inceledi ve çıkarılan sonuç olayla birleştirilerek, "Lâiklik" başlığı altında okuyacağınız yazı, bilimsel açıdan, AKİS'in o kendine özgü üslubuyla hazırlandı.

Burada bir hususu özellikle belirtmek isterim: Ne hazin tecellidir ki, Cumhuriyet tarihinde bu tip bir çatışma ilk olarak, "Devr-i Süleyman" olarak nitelenen, Süleyman Demirlin Başbakanlığı sırasında görülmüştür. Atatürk ve İnönünün Cumhuriyeti kurmalarından ve lâiklik prensibinin bir Anayasa hükmü olarak konulmasından buyana bu memlekette ilk defa ümmetçilik, şeriatçilik, nurculuk, süleymancılık gibi lâflar bol bol edilmeğe başlamıştır. Her ne kadar AP İktidarının sayın başı "bu memlekette mezhep kavgası olmaz" demekteyse de, olaylar, her zaman olduğu gibi, kendisini yalanlamakta ve alevi - sünni diye, Ortacada vatandaş kanı akıtılmakta, alevi kadınların ırzına geçilmekte, köprüler yakılmaktadır.

İsmet İnönü, bir memlekette, iktidarın başındakiler irticaa göz kırptıkları takdirde, başlıyacak çekişmelerin nerede biteceğinin belli olmıyacağına, tarihi şahsiyeti ve engin tecrübesiyle işaret etmişti. Ama, anlayan kim? Tıpkı öncekiler gibi, bunlar da, gidişin iyi olmadığım yüzlerine söylediğinizde size muğber olmaktadırlar. Oysa ki, olayları önlemenin çaresi bu değildir. "Lâiklik" başlıklı uzun yazımızı okuduktan sonra, Demirelin, gerçek olmıyanı mübah sayan politikasının iflâsını siz de teslim edeceksiniz.

"CHP." başlıklı yazıda ise C.H.P.'nin, dönüşü olmayan bir yolun başında bulunduğu anlatılmaktadır. Ortak Grup toplantısında Bülent Ecevitin konuşmasında şekillenen yeni politik görüş, bazı C.H.P.'lileri memnun etmese de, C.H.P. silkinmek ve kendisine belbağlayan milyonlarca vatandaşı ümitsiz, demokratik rejimden soğumuş halde bırakmamak zorundadır. Bu politika, 1965 seçimlerinde ortaya atılan "Ortanın Solu" sloganı ile belirli hale gelmiştir. Ortanın Solu hem aşırılığa, hem de gericiliğe dur demektir.

Saygılarımla

Kurtul Altuğ

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Cilt: XXXVI Sayı: 627 25 Haziran 1966

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Saate karşı yarış

Bu hafta, çok kimsedeki merak, Meclisin, programındaki kanunları tamamlayarak Temmuz sonunda tatile nasıl gireceğidir. Bu programda Bekçiler veya Gecekondu kanunları gibi, çok, "seçmene selâm" fırsatı veren kanunlar bulunurken ve Af Kanunu bir müstakbel ihtilâf konusu olacak şekilde tefsirlere yol açarken sayın millet temsilcileri haftada sadece üç gün o da, her gün sadece dört saat- çalışmaktadırlar. Haftada 12 saatlik mesai, herhalde bütün dünya proleteryasının arayıp bulamadığı rahatlıktır.

Bunu, bizim millet temsilcileri bulmuşlardır.

Şimdi, bulmaları gereken formül, müştereken vaad ettikleri kanunları zamanında çıkarabilme imkânını verecek formüldür..

Lâiklik

Nihayet bardak taştı

(Kapaktaki çatışma)

Geçtiğimiz hafta Türkiyede dikkatler, Güneybatı Anadoludaki küçük, fakat şirin bir bucağa çevrildi: Muğlanın Köyceğiz ilçesine bağlı, 5078 nüfuslu, halkının yarısı sünni, yarısı alevi Ortaca bucağı... Dalaman ovasının ortasına kurulmuş, pamuk üretimi sayesinde kısa zamanda büyük gelişmeler kaydetmiş olan Ortaca ve yöresine bu yüzden Türkiyenin İkinci Çukurovası denilmektedir.

Fakat, dikkatlerin birdenbire Ortacaya çevrilmesinin ve gazetelerin birinci sayfalarında geniş yer tutan haberlerin pamuk üretimiyle yakından veya uzaktan hiçbir ilgisi yoktu. Haberler, Ortacada patlak veren alevi - sünni çatışmasıyla ilgiliydi. Yıllardır normal ilişkiler içinde, kardeşçe yaşamakta olan sünni ve alevi Ortacalılar, güya bir arazi anlaşmazlığı yüzünden birbirlerine girmişlerdi. Silahlar çekilmiş, köprüler atılmıştı. Ortacayı ikiye bölen bir arazi ihtilâfı birdenbire bir mezhep çatışması haline gelivermişti.

Alevilerle sünnileri karşıkarşıya



AKSİYON



REAKSİYON

Ne boş lâflar..

Metin TOKER

Süleyman Demirel memleketin bazı yerlerini dolaşıyor. A.P. Genel Başkam Ankarada Başbakanı bunca iş beklerken ve seçimler sırasında Başkentten o kadar süre zaten uzak kalmışken hâlâ orada, burada nutuklar çekmesinin yadırgandığının, yadırganacağının farkındadır. Buna karşı kendisini savunma şekli şudur:

"— Bizim hükümet etme anlayışımız budur. Bizim gücümüz, her şeyimiz vatandaşa dayanır. Vatandaşın içine giriyoruz, ne düşünüyor, dertleri, ihtiyaçları, meseleleri nedir, bunları mahallinde tesbit ediyoruz. Hal çarelerini arayarak kararları onlarla birlikte vereceğiz.."

Bu, bir tuhaf hükümet etme anlayışıdır. Demokrasi zaten, Demirlin tarif ettiği şekilde işler. Ama bu sistem içinde Başbakanlar köy köy dolaşmazlar, daha ziyade Başkentte bir beyin rolü görürler. Uzun zamandan beri anlaşılan gerçek, beyin rolü oynamak zorunluğunun Süleyman Demireli ziyadesiyle yorduğu, kısa zamanda bıktırdığıdır. Bunun neticesidir ki A.P. Genel Başkanı, bir de demagojik sebep ilân ederek satıhta kalmayı içeri nüfuz etmeye tercih etmiştir. Gezileri sırasında söyledikleri de Başbakanın ne derece sathî görüşleri ve beylik lâfları keramet sandığını ortaya koymaktadır.

A.P.'lilerin, geniş kütlelerin nabzım yoklamaktaki ve onların temayülünü keşifteki meharetleri kimse tarafından inkâr olunamaz. Onun için, belki de Süleyman Demirelin o yavan sözleri çok büyük politik fayda sağlamakta, halk bunları işitmekten memnun olmaktadır. Ama bunların memleket işlerine bir orijinal yön verme niteliğinden çok uzak bulunduğunu aydın bir kamuoyu hiç anlamıyor sanıyorsa, o takdirde de Süleyman Demirel yanılıyor demektir. A.P. Genel Başkanının lâflarım, dudaklara bir müstehzi tebessüm yayılmadan okumak ve dinlemek imkânı yoktur.

Demirel bütün meseleleri basite irca ettikten, saf saf veya gözlerin içine baka baka- "Türkiyede bir menfaat ayrılığı var mı ki kavgalar olsun" diye sorduktan sonra Ur keramet söylüyor, "Memleketimizde iyi günler olacaktır" diyor ve neticeyi bağlıyor:

"— Milletimiz büyüktür. Bu büyük millete de hizmet etmek zevktir!"

Eee? O kadar.. "Milletimiz büyüktür. Bu büyük millete de hizmet etmek zevktir". "Milletimiz büyüktür. Bu büyük millete de hizmet etmek zevktir". "Milletimiz büyüktür. Bu büyük millete de hizmet etmek zevktir". Süleyman Demirel her halde, bu söylendi mi memleketin işlerinin yarısının kendiliğinden halledfllvereceği kanısındadır. Belki de kendisi böyle lafları ilk defa kalabalıklara söylediğinden bunların ilk defa söylenen, taze zekâsıyla bizzat keşfettiği, hikmet dolu sözler olduğuna inanmaktadır.

Başka bir yerde, Demirel Meclisi anlatıyor:

"— Meclisler büyük müessesedir. Meclislerin hükmi şahsiyetleri vardır. Hayatiyeti vardır. Büyük bir yerdir."

Ya, öyledir. Meclisler büyük yerdir. İşin tuhaf olan tarafı bunun bir ilkokul öğrencisinin değil de, bir Başbakanın "Meclisi anlatma tarzı" oluşudur.

Başbakan, memleketin ihtiyaçlarını pek büyük bir vukufla ve derin incelikle anladığım da belli etmektedir. Bir nutkunda haykırmaktadır:

"— Tarımımızı her yönde geliştirmeye mecburuz!"

Ya, bunu bilmiyordunuz, değil mi? Tarımımızı her yönde geliştirmeye mecburuz.

Sonra, Demirel bir başka ihtiyacımızı daha keşfetmiştir. Şöyle diyor:

"— Türkiye her türlü istihsalini arttırmaya mecburdur."

Gördünüz mü, şimdiye kadar kimsenin farkına varamadığı bir başka mecburiyeti! A.P. Genel Başkanı artık Türkiyede bu mecburiyetlerin yerine getirileceği çağa girildiğini bildirmektedir. Buna, gayet mütevazi bir tarzda, bazı "piyazcılar"ı gibi "Muhteşem Süleyman Çağı" demiyor da "Yeni Çağ" diyor:

"— Biz, büyük türk milletinin aklı selimine, vatanperverliğine inanç içinde olan kimseleriz. Bizim iktidarımız büyük türk milletinin bizatihi iktidarıdır. Bu düşüncedir ki, Türkiyede yeni bir çağın başlangıcıdır.."

Çok şükür bir A.P. ve onun Genel Başkam Demirel Türkiyeye gelmişler, türk milleti nihayet kendi iktidarını ele geçirmiştir. Bundan evvelki iktidarlar, her halde "gâvur iktidarı".

Sandıktan çıkan Demirel bazı illüzyonizm hünerlerine de sahiptir. "Bu koca Türkiyeyi çalışarak, misak-ı milli hududuttan içinde dört misline çıkarmamız mümkün" lâfı, her halde uzun süre unutulmayacaktır. Bunun uzun düşünce, hesap mahsulü olduğunda tereddüt etmemek lâzımdır. Yeni Başbakan bir mühendistir. Madem ki o "dört misli" diyor, demek ki "mümkün"ün hududu odur. Türkiye beş misime çıkamaz. Üç misline çıktığı takdirde ise gereği gibi çalışmamıştır. Ne yaman bir Başbakan, değil mi?

Süleyman Demirel bunları söyleyerek köyleri dolaşıyor, herkese ve her yere mavi boncuk dağıtıyor, o da, bir başkası gibi, taraftarlarınca "Türkiyenin Miman" diye karşılanıyor, başkalarının hazırladıkları işlerin ya açılışını yapıyor, ya temelini atıyor..

..ve Türkiye, ancak bol lâfın akıp başka her şeyin durduğu bir devrenin içine giriyor.

getiren sebep bundan yıllarca önceye dayanmaktadır. Fevziye, Ortacanın güneybatısında, balkının tamamı alevî olan bir köydür. 195? yılında, köyün Savsu denilen bölgesine NazmiYavuz adında bir sünni vatandaş gelip yerleşmiştir. Savsunun bir kısmı bataklıktır. Yavuzun amacı, bataklığı kurutup tarla haline getirmek, sonra da burada tarım yapmaktır. Yavuz, bir yandan bataklık üzerinde çalışmalarına devam ederken, bir yandan da Sıtma Savaşla ilgili bir kanundan faydalanarak, araziyi, on yıl içinde kurutup ıslâh etmek taahhüdüyle hazineden devralmıştır. Anlaşmaya göre, 1967'de arazinin yüzde 61'i Naz-- Yavuzun, yüzde 39'u da hazinenin olacaktır.

Aradan yıllar geçmiş, 550 dönümlük bataklık yavaş yavaş tarla haline gelmeğe başlamıştır. Artık Yavuzun keyfine diyecek yoktur. Bataklığı tamamen kuruttuktan sonra tapusunu alacağı arazi üzerinde ekip biçeceklerini planlamakla meşguldür. Fakat, Yavuzun bu keyfi fazlaca sürmemiştir. Yıl 1964'dür. Köylerinden olmayan bir çiftçinin kendi köylerinin toprağına sahip çıkması, kıt topraklı Fevziyelileri rahatsız etmeğe başlamış, çeşitli engellemeler *ve* tehditlerle Nazmi Yavuzu yıldırıp, topraklarından uzaklaştırmağa çalışmışlardır. Bu durum, bilhassa Ortacadaki alevilere karşı sünnilerin hoşnutsuzluğunu yavaş yavaş su yüzüne çıkarmıştır. Aslında bu hoşnutsuzluk, alevilerin Ortacadaki ekonomik güçlerinden ve AP'lilerin alevileri hor görmelerinden ileri gelmektedir. Meselâ Ortacanın ticaret yolları alevilerin elinde bulunmaktadır. Dükkân ve mağazaların sahipleri alevilerdir. Ayrıca aleviler, çoğunlukla CHP'yi desteklemektedirler.



Çiftçi Nazmi Yavuz olayı anlatıyor
Çin işi japon işi, bunu yapan bir kişi.

Çatışma başlıyor

Tarafların birbirlerine açıkça cephe almağa başladıkları bir sırada ilk olay, Fevziye köyünde patlak verdi. Günlerden 2 Hazirandı. Köylüler, Nazmi Yavuzu traktörü başında yakaladılar ve dövdüler, tohumluğunu dağıttılar, bazı tarım âletlerini de Dalaman çayına attılar. Olay, tepkisini göstermekte gecikmedi. Ertesi gün Cuma, Nazmi Yavuzun işçileri, bir köşede yakaladıkları alevi bir köylüyü iyice dövdüler. Aleviler buna, Cumartesi günü, Yavuzun isçilerini sıkıştırmakla karşılık verdiler. Yavuzun işçilerinin dövülmesi bütün Ortacada duyuldu, hattâ civardaki sünni Kızılyurt, Akıncı, Güvez, Karadonlar, Gergenli köylerine de haber verildi. Kısmi senato seçimlerinin yapıldığı 5 Haziran Pazar günü, civar köylerden gelen Sünniler Ortacada toplandılar: Fevziyeli aleviler nasıl olurdu da sünni Nazmi Yavuzu ve onun işçilerini döverlerdi? Ortaca ve Fevziyedeki alevilerin artık ağızlarının payı verilmeliydi. Hem, Diyanet İşleri Başkanı Elmalı da "alevilik ölmüştür" dememiş miydi..

Sünnîler, seçim bittikten sonra, köylerinden yanlarında getirdikleri silâhlarını hazırlayıp beklemeğe başladılar: Gece, Yıldız Sinemasına baskın yapılacak ve aleviler teker teker yakalanarak dersleri verilecekti.

Saat 21'de sinemaya baskın yapıldı. Sinemanın kapıları kontrol altına alındı ve sıkısıkıya kapatıldı. Fakat, hava biraz serin olduğundan, sinemada pek fazla kimse yoktu. Bucak Müdürü Kâmil Korkmaz ve eşi, Zabıta Müdürü, sinema sahibi ve Belediye Başkanının oğlu göze çarpanlar arasındaydı] ar. Bundan başka, beş-on kadar da sade vatandaş vardı.

Çok sayıda silâhlı şahsın sinemayı basması önce büyük bir şaşkınlık yarattı. Silâhlı şahıslar, sağa sola tehditler savuruyor, "dinsizler ortaya - çıksınlar" diye bağırıyorlar dı. Bu sırada, eli tüfekli bir sünni ortaya atıldı ve şöyle bağırdı:

"— Bu gece sinema oynamayacak!"

Bucak Korkmaz buna itiraz etmek istedi; fakat başına yediği kalın bir odunla yere yığılıverdi. Bayılmıştı. Sinema makinesi tahrip edildi, sandalyalar kırıldı, sağa-sola ve havaya ateş edildi. Bu sırada kör bir kurşun, onyedi yaşlarındaki Halil Sarı adında sünni bir gence isabet etti. San, derhal Muğla Hastahanesine götürüldüyse de ancak bir hafta yaşayabildi.

Silâhlı şahıslar, baskından sonra bucağa yayıldılar. Bir grup, alevilere ait bir lokantaya girdi. İçerde 4-5 kişi yemek yiyordu. Grupun elebaşısı silâhını doğrultarak:

"— Aranızda tahtacı var mı?" diye bağırdı. -O bölgede alevilere "tahtacı" denir.

Yemeğini yemekte olan Ahmet Bayatoğlu adındaki bir alevi köylü ayağa kalktı:

Anayasa, A.P. ve Demirel hakkında

1966 Türkiyesinde bir iktidar partisinin, bir başbakanın pek âlâ, sanki iktidarda değillermiş gibi Anayasa Mahkemesinin önüne çıkarılabileceği gerçeği, nedense, bazı çevrelerde kabul edilmek istenmemiştir. Halbuki işte, Süleyman Demirelin söylediği duyulup yazılan bir söz, kanun gereğince inceleme konusu olmuş, adli mekanizma harekete geçmiş, sözün o şekilde yani bir suç teşkil edecek tarzda söylenmediği anlaşıldığından, yahut söylendiği anlaşılmadığından bir takibata lüzum görülmemiştir.

Eğer inceleme aksi netice verseydi, takibata geçileceğinden kimse şüphe etmemelidir. Bir iktidar Anayasa hudutları içinde böyle kalır, bir rejim "ihtilâlden başka çare kalmadı" hudutlarına böyle girmez. Bunu anlamayanlar, geçen devirde en güzel ifadesini bir gün Muzaffer Kurbanoğlunun ağızında bulan "Eee, Anayasayı ihlâl ettik. Var mı bunun bir müeyyidesi?." felsefesinin şampiyonlarıdır. Keşke o tarihlerde de, Anayasayı ihlâl etmenin bir müeyyidesi bulunsaydı ve bu, İhtilâlden başka bir şey olsaydı.

Bugün, bilhassa eski Demokratlar, hele, onların en günahkârları kendilerini gittikçe birer mağdur gibi göstermenin gayreti içindedirler. Bunlardan bir tanesinin Celâl Yardımcının yazdığı bir yazıyı hayretle okumamak imkânı yoktur. Menderesin bu eski Bakanına göre Tedbirler Kanunuyla elleri, ağızları bağlanmıştır ve zavallıcıklar kendilerini savunamamakta, devirlerini kimse övememektedir.

Doğrudur.

Ama, bunun kusurunu, kabahatini C.H.P.'ye bulmak neden? C.H.P. İktidarı bir günün şartlarının gereği olarak böyle bir antidemokratik kanuna lüzum görmüş, onu çok partili bir Meclise teklif etmiş, bu Meclis tasarıyı kanunlaştırmıştır.

Şimdi, bir Meclis var ki orada bir parti '"halkta D.P.'nin devamı olan parti"- tek başına iktidardadır. Tedbirler Kanununa lüzum kalmadığı inancındaysa, onu kaldırır. Yardımcının muhatabı dünkü C.H.P. İktidarı değil, bugünkü A.P. iktidarı olmak gerekmez mi?

Aynı şekilde, A.P. için D.P.'nin devamı olduğunu söylemek tabii bir haksa, bu hakkı kabul etmeyen Partiler Kanununun o maddesi tâdil edilir, sadece Süleyman Demirel değil Türkiyenin bütün Süleymanları "A.P. D.P.'nin devamıdır" diye Türkiyenin bütün damları üstünde sabahlara kadar bağırırlar.

Ama bunu yapmadan 1966 Türkiyesinde ne Süleyman Demirele bir "kanunlarüstü"lük tanırlar, ne de A.P. yakasını Anayasa Mahkemesinden kurtarır. Ne var bunda, alınacak?

"— Evet, var! Ne istiyorsunuz?" dedi.

Sözünü bitirir bitirmez, tütek kabzaları kafasına inmeğe başladı. Başka bir masada yemek yemekte olan sünni Ramazan Ekinci adlı şahıs birden ayağa fırladı ve belindeki silâhına sarılarak:

"— Ona vuran bana vurmuş olur! Çekilin" diye haykırdı.

Silâhlı Sünniler lokantayı terkettiler.

Lokantadaki olaydan birkaç saat sonra, Yıldız Sinemasının yanındaki bir binanın Önünde yırtılmış bir bayrak bulundu. Bayrak, Tarım Kredi Kooperatifine aitti. Fakat, bayrağın kimler tarafından yırtılıp atıldığı bir türlü tespit edilemedi.

Silâhlı Sünniler, herşey olup bittikten sonra, bucağın tenha köşelerinde pusuya yattılar. Bucakta şimdi derin bir sessizlik hüküm sürüyordu. Olayların elebaşısı oldukları tespit edilen 27 sünni tutuklandı. Vali ve Kaymakam Vekili, olay yerine gelmişlerdi. Kaymakam Vekili Muharrem Aydın, karanlıkta mevzilenmiş sünnilerle konuşabilmek için, yanına aldığı silâhlı iki jandarmayla birlikte, meçhul bir istikamete doğru yollandı. Fazla açılmamışlardı ki, kalın bir ses, Kaymakam Vekiline, yalnız gelmesini ve ellerini havaya kaldırmasını ihtar etti. Kaymakam Vekili bu isteğe uydu ve mevzilenmiş sünnilerin yanına yalnız başına ve ellerini havada tutarak gidebildi. Fakat sünnilerle yaptığı kısa görüşmeden olumlu bir sonuç alamadı.

Tutuklanan 27 kişi, sünnilerin karakolu basma tehlikesi karşısında serbest bırakıldılar. Vali Hasan Basa, olaylar devam ettiği takdirde kolordu birliklerini yardıma çağıracağını bildirdi.

Türlü çeşitli zabıta vakaları

Olaylarla ilgili haberler, gazetelerde, aradan birkaç gün geçtikten sonra, gayet kısa olarak yayınlandı. Haberlerde, alevilerle Sünniler arasında, bir arazi anlaşmazlığı yüzünden patlak veren kavganın bir mezhep çatışması haline geldiği belirtiliyor ve o gece cereyan eden belli başlı olaylar anlatılıyordu. Haberler Başkentte büyük heyecan yarattı ve seçim mücadelesini yakından izleyenlere, CHP Genel Başkanı İnönünün seçimden önce söylediği "Memleket bir iç savaşa sürüklenebilir" şeklindeki sözlerini hatırlattı. İnönünün bu konuşmasının üzerinden iki hafta bile geçmeden Ortacadaki kanlı olaylar patlak vermişti. Acaba olaylar, İnönünün koyduğu teşhisi doğrular şekilde mi gelişiyordu? Gerçekten bir alevi-sünni çatışması söz konusu muydu?

Çok sayıda kimse bu sorunun cevabını bulup çıkarmaya çalışırken, ilk ses Başbakan Süleyman Demirelden geldi. Demirel, geçtiğimiz haftanın ortasında Çarşamba sabahı toplanan AP ortak Grupunda bir konuşma yaparak, Ortacada cereyan etmekte olan olaylar hakkında görüşünü açıkladı. "Türkiyede anayasa zaten İhlâl edilemez ki.." diyen Demirele göre olay, bundan önce cereyan eden diğer bütün olaylar gibi gene "basit bir zabıta vakası"ydı. Bir takım münferit hadiseler büyültülüp, mezhep kavgası şeklinde gösterilmek isteniliyordu. Oysa memleket güllük gülistanlıktı. Haberler kasıtlı ve uydurmaydı. Emniyet kuvvetleri olay yerinde duruma hâkim olmuşlar ve suçlu» tan tevkif etmişlerdi. Bütün vatandaşlar kanunlar önünde eşittiler. İçişleri Bakam Sükan ise, yüzünde beylik tebessümü, olayda tahrik ve tertip olduğunu söyleyiverdi.

İşin ilgi çekici tarafı, yurt gezisine çıkmış bulunan Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay da, Muşta yaptığı bir konuşmada Ortaca olaylarına değinerek, Demirelin sözlerini tekrarladı ve memlekette alevi - sünni diye bir mezhep kavgası olmadığını söyledi. Fakat çok geçmedi, Ortacada durmadan gelişen olaylar ve yurdun çeşitli bölgelerindeki alevilerden gelen sert tepkiler Sunayı da, Demireli de tekzip etti. İşin önemli tarafı, Başbakanı görevini yapmağa davet eden alevilerin AP'nin mensubu bulunmalarıdır. Sivaslı aleviler adına Başbakana tel-

graf çeken Sivas AP İl İdare **Kurulu** üyesi Hüseyin Yıldırım, telgrafında, Sivasta çok sayıda alevi bulunduğunu bildirmekte ve şöyle demekteydi: "Sunni - alevi çatışma ve tecavüzlerinin ilimizdeki menfi akislerini dikkat nazarlarınıza arzederim. Memleketin diğer köşelerinde de Ortacadaki gibi müessif hadiselerin tertip edileceğini hatırdan çıkarmayarak, hükümet etme sanatınızı göstermenizi istirham ederim."

İzmir, Adana, Elâzığ ve gene Sivastan, Hükümetin tutumunu protesto eden başka telgraflar da geldi. Sivas İl Genel Meclisi AP Grupu Başkanı Fahri İngün, Demirele çektiği telgrafta, Sivasta bulunan 250 bin alevi adına, kendisini göreve, bütün bu olayların hazırlayıcısı İbrahim Elmalıyı da istifaya davet ettiğini bildiriyor ve "Alevi vatandaşlarımıza reva görülen işkenceleri âdeta müsamaha ile karşılamanızı şiddetle protesto ederiz" diyordu.

İzmirden gelen telgraf ise 2 bin alevi adına çekilmişti. Demirel, bu telgraflara verdiği cevaplarda, gene eski görüşünü tekrarladı ve sorumluluktan kaçarcasına, Türkiyede bir mezhep mücadelesi bulunmadığını ileri sürdü.

Fevziye köyü ablukada

Ortaca olayı, Demirelin ifadesiyle, "basit bir zabıta vakası" olmaktan çıkmış ve düpedüz bir mezhep kavgası haline dökülmüştü. Sinema ve lokanta baskınının ertesi günü Sünniler, Fevziye köyüne giden yolları kapattılar ve bucakla köyün irtibatını tamamen kestiler. Bununla da yetinmiyerek, bucakla köy arasındaki köprüyü yaktılar.

Bundan başka, bucaktaki Sünniler, 90 silâhlı sünniden müteşekkil bir birlik kurdular. Bu birlik, herhangi bir taarruza karşı hazırlıklı bulunacaktı. Birliğin mensupları, bucaktaki alevi tekel bayiine Köyceğiz Tekel İdaresince tekel maddesi verildiği takdirde, binanın uçurulacağını bildirdiler. Bu arada, Ziraat Dairesinin alevi şoförünü de tehdit ederek, Muğlaya gönderdiler. Bucakta alevilere ait olan dükkân ve mağazalar, kepenklerini indirmek zorunda kaldılar.

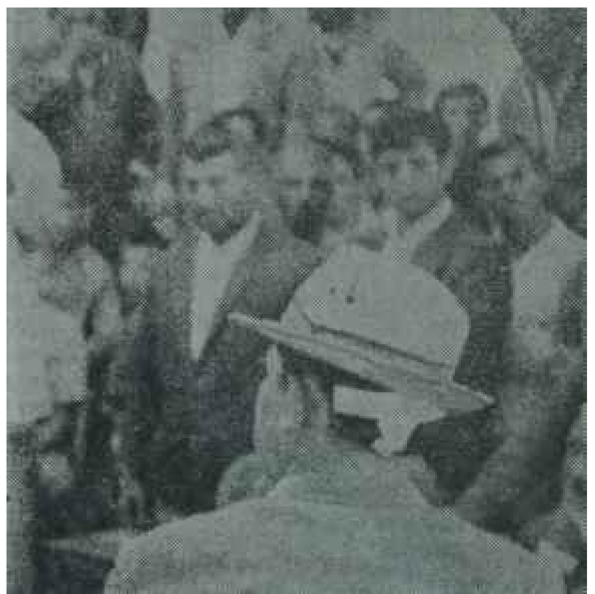
Olaylardan önce hareketli bir bucak olan Ortaca, olayların kızışın asıyla derin bir sessizliğe gömüldü. Fevziye köyündeki hava ise, Ortacadakinden farksızdı. Köy sakinleri, sünnilerin herhangi bir taarruzuna karşı, gecelerini, ellerinde silah, nöbet beklemekle geçirmekteydiler. Silâhlı nöbetlere genç alevi kızlar ve ihtiyar kadınlar da katılmaktaydılar. Nitekim, bucaktaki baskın olayından iki gün sonra Nazmi Yavuzun tarlasını ekmek için traktörle Fevziye köyüne giden sünniler, hiç ummadıkları bir manzara ile karşılaştılar. Tarlaya giden yolun kenarındaki **ormanda çok** sayıda alevi köylü, mevzilenmiş halde, bekliyorlardı. Sünnileri görür görmez ateşe başladılar. Neye uğradıklarını şaşıran sünniler, kurtuluşu geri dönmekte buldular.

Bugün, Fevziye köyüne girmek hayli zorlaşmıştır. Hele, hava karardıktan sonra bu, daha da güçleşmektedir. Yolun başında nöbet bekleyen köylüler, herkesten parola sormaktadırlar. 1966 Türkiyesinde durum, maalesef budur. Gece vakti Mecliste eşya sayımı yapmak ve her olayda komünist parmağı aramaktan fırsat bulamayan Dr. Sükan, gündengüne yurt sathına yayılan olayı kasıt formülüne uyduracak çareler düşünmekle meşguldür.

Fevziyeliler, ekonomik ablukaya ancak bir hafta kadar dayanabildiler ve Jandarmaya başvurarak, köprünün yapılmasını istediler. İstek kabul edildi ve köprü alevilerin gayretiyle kısa zamanda yeniden yapıldı. Fakat, ertesi sabah görüldü ki köprünün yerinde yeller esmektedir. Köprü, geceleyin sünniler tarafından yakılmıştı.

Köprünün yakıldığı gün, Fevziye köyünden Gülşen Özdemir adındaki alevi kadının, tarlada çalışırken, kocası dövülmek suretiyle, sünniler tarafından kaçırıldığı ve ırzına geçildiği ihbar edildi. Bunun üzerine jandarma, Alim Ceylan, Kamil Çetin, Emin Yavuz -Nazmi Ya-





Ortaca olaylarında yaralanan bir alevi ve **Bucak Müdürü**
Sorumlusu Kim?



Ortacalı silâhlı bir alevi görev başçında
Nefis müdafaası

yuzun yeğeni, Saffet Yılmaz ve Halit Ceylan adlarındaki sünnileri yakalayarak adalete teslim etti. Fakat sanıklar suç sabit görülemediği için serbest bırakıldılar.

'Alevilik ölmüş" müdür?

Olayların gösterdiği gelişme, yurdun her yanındaki aleviler arasında büyük tepkiye yol açtı. Çeşit-- bölgelerden Başbakana protesto telgrafları çekildi ve Diyanet İşleri Başkanı Elmalı istifaya çağrıldı. Alevi vatandaşlar, olayların baş sorumlusu olarak Hükümeti ve Diyanet İşleri Başkanını görüyorlardı.

Bu arada, vaktiyle DP'nin kapatılması için ilk müracaatı yapmış olan Ankaralı avukatlardan Cemal Özbey, alevi - sünni çatışmasını kaldıracak bir siyasi parti kurmak için çalışmalara başladıklarını, partinin bir-iki aya kadar resmen kurulmuş alacağını açıkladı. Kurulacak parti nin adının ve liderinin şimdilik açıklanamıyacağını söyleyen Özbey, liderin bir sünni de olabileceğini sözlerine ekledi. Bir gazete, Doç. Dr. Bedri Noyanı alevilerin lideri olarak ilân etmişti. Özbey, bu husus kendisine sorulduğunda:

"— Sanmam" diye cevap verdi ve Ortaca olayları hakkında görüşünü şöyle izah etti:

"— Biz mezhep ayırımının karşısındayız. Sünnilere de, alevilere de sadece türk ve müslüman olmak yeter. Biz mezhep, din ve vicdan hürriyetinin, lâikliğin savunucusuyuz."

Türkiyede ne kadar alevi bulunduğu sorusuna ise, Erzincanlı alevilerden Kâzım Canpolat şu cevabı verdi:

"— Tam 13 milyonuz! Aksini iddia edenler saysınlar."

Hukuk Fakültesi öğrencilerinden Hüsrev Ulusoy adındaki genç ise, olayların önü alınmazsa, Ankarada-k alevi üniversite öğrencilerinin bir miting yapacaklarını söyledi ve:

"— Biz, alevi öğrenciler olarak, sünnilere değil, yobaz zihniyete karşıyız. Bugüne kadar Üniversitede, mezhep ayırımı yüzünden bir kavga olmamıştır. Aslında Ortacadaki olaylar bazı Atatürk düşmanlarının, yobazların ve gericilerin tahrikiyle patlak vermiştir. Biz, Demirelin babasının arkadaşı olan İbrahim Elmalının nurcularla işbirliği yaptığım biliyoruz."

Çatışmanın asıl sebebi

Birdenbire günün konusu haline gelen alevi - sünni çatışmasının

Kulağa Küpe

Hızlı kâşifler

Celâl Bayar Türkiyenin D.P. tarafından refaha kavuşturulduğunu nasıl farkedip ilân etmişti, hatırlardadır, değil mi?

Köylerde artık kendisine Sipahi sigarasının ikram olunduğunu söyleyerek..

A.P. Devrinde bu refah, üstelik alamerikenleşti. Köyünde Baba Demirel, misafirlerine Salem sigarası ikram ediyor.



Jandarma, Ortaca da silâh araması yapıyor
Asayiş berkemal!

ana sebebi, hiç şüphesiz, Ortaca bucağında başgösteren basit bir arazi ihtilâfı değildir. Hattâ çatışmanın, kendini şeyhülislâm sanan AP'li Diyanet İşleri Başkanı İbrahim Elmalının, daha makama oturur oturmaz savurduğu "alevilik ölmüştür" hikmetiyle de başladığı söylenemez. İbrahim Elmalının sorumsuzca söylediği bu söz, nihayet, bardağı taşıran damla olmuştur. Çatışmanın asıl sebebi, mahkûm edilmiş bir politikanın mirasçısı AP'nin ve AP İktidarının, 1924'den itibaren tarihin karanlıklarına terkedilmiş bulunan alevilik - Sünnilik meselesini oy kaygısıyla istismarında ve dini politikaya karıştırmasında yatmaktadır. İsmet İnönün, kısmi senato seçimlerinde dikkatleri bu konuya ve bilhassa nurculuk tehlikesine çekmeğe çalışması, AP İktidarının bu, tamamen maksatlı tutumunun memleketi felâkete götüreceğini ısrarla belirtmesi sebepsiz değildir.

AP'nin, önce iktidarı almak, sonra da iktidarda kalabilmek için halkın dini duygularını alabildiğine istismar ettiği bir gerçektir. Nurculukla yakın ilişkileri bilmen İstanbul İlim Yayma Derneğinin tavsiye ettiği, Atatürk düşmanı İbrahim Elmalının lâik Tevfik Gerçekerin yerine getirilmesi de bunun açık delilidir. İdari mekanizmama çeşitli kısımlarına kendi adamlarını yerleştiren AP, İktidarı, çok önem Verdiği Diyanet İşleri teşkilâtına da el atmış ve teşkilâtı, bugünkü durumu yaratan kimselerle doldurmuştur. Meselâ Adana, Maraş, İzmir, Altındağ... müftüleri yerlerinden alınmış, Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı Köseahmetoğlu emekliye sevkedilmiş,Diyanet İşlerindeki birçok olumlu memur yerlerinden edilmiş, İbrahim Eken gibi gerici bir AP'li önemli bir mevkie yerleştirilmiştir. Cumhuriyetin ilânından sonra Rıfat Börekçi, Ahmet Hamdi Akseki, Şerafettin Yaltkaya ve benzerleri gibi değerli yöneticiler görmüş olan Diyanet İşleri teşkilâtı, 27 Mayıs 1960'dan sonraki, Ömer Nasuhi Bilmen, Prof. Adnan Erzi, Saadettin Evrin, Hasan Hüsnü Erdem ve terfik Gerçeker gibi gerçekten değerli yöneticilerin basiretlilikleri sayesinde lâik esaslara bağlı kalmış, mezhep ve tarikat çatışmaları her türlü tahrike kapalı tutulmuştur. Hattâ, AP'nin boy hedefini teşkil eden Tevfik Gerçekerden önceki Diyanet İşleri Reisi Hasan Hüsnü Erdemin, ilk beyanatında "alevi kardeşlerim" diye hitap etmesi geniş alevi kitlesi tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. Böyle bir geçmişe sahip Diyanet İşleri teşkilâtının başına Atatürk düşmanı, ilk sözü "alevilik ölmüştür" olan bir kimsenin getirilmesi ve sürekli dini yayınlar ve telkinler, hassas bir konunun birdenbire suyüzüne çıkmasına sebep olmuştur.

Geri kalmış ülkeler ve din

Türkiyenin, yılardanberi, ticanilik, nurculuk gibi dini - politik akımların faaliyet alanı haline getirilmek istendiği ve lâik Türk Devletinin dini temellere oturtulmağa çalışıldığı bir gerçektir. Buna son zamanlarda bir de süleymancılık akımı eklenmiştir. Bütün bu, politik yanı ağır basan akımların yabancı çıkarların hizmetinde olduğu, geri kalmış ülkelerde, bilhassa Ortadoğuda etkili hale getirilmeğe çalışıldığı artık herkesçe bilinmektedir. Bütün geri kalmış, az gelişmiş ülkelerin dini sürtüşmelerle daha çok karanlığa itilmek, kendi ana sorunlarını göremez hale getirilmek ye böylece sömürülmek istendiği bir vakıadır. Geri kalmış ülkelerde dini yayınların bolluğu, bir uhrevi hava estirilmeğe çalışılması boşuna değildir. Dini politikaya karıştıran devletlerin kolaylıkla emperyalizmin kucağına düştükleri, bu yüzden emperyalizmin, gerici karakterli hükümetleri desteklediği, hemen herkesin bildiği bir husustur.

AP'li Diyanet İşleri Başkanının ilk ağızda "alevilik ölmüştür"' demesi bir yandan sünnilere tecayüzkâr tavır takınma cüreti verdiği gibi, öbür yandan alevilerin şiddetli tepkilerine yol açmıştır. 1924'de hilâfetin kaldırılmasıyla sünnilerle eşit haklara kavuşmuş Olan aleviler, Cumhuriyetin lâik esaslarının korunmasındaki titizlik sayesinde, yalan zamana kadar, hiç değilse inançları bakımından, huzur içinde yaşamışlardır. Ne zaman din politikaya âlet edilmeğe ve oy kaygısıyla alevi-sünni ayrımı yapılmağa başlanmıştır, o zaman alevilerin tedirginliği

yine artmıştır. 1950-60 arası, başlıyan bu huzursuzluk 960 Devrimiyle giderilmişse de, AP'nin gerek parti, gerekse iktidar olarak benimsediği tutum, memleketi bugünkü üzücü alevi - sünni çatışmasına kadar getirmiştir.

Çatışmanın tarihçesi

Alevilikle sünniliğin çıkış noktaları aynıdır. Aliyi sevenlere, Muhammedden sonra onun halifeliğine inananlara alevi denilmektedir. Ali, Muhammedin amcası Ebutalibin oğludur ve ayni zamanda Muhammedin damadıdır. Muhammedin ölümüyle Aliye devredilmesi gereken hilâfet Ebubekire, sonra Ömere, sonra Osmana devredilmiş, dördüncü halife Ali olmuştur. Fakat Muhammedden sonra hilafetin Aliye ait olması gerektiğini söyliyenlerle aksini savunanlar arasında didişme başlamıştır. Emevi ailesinden, mali ve siyasi kudret sahibi Şam Valisi Muaviye ile Ali arasında başgösteren ve yıllarca süren hilafet kavgası, islâm tarihinin kanlı sayfalarını teşkil etmiştir. Sonunda hilâfet, hileli bir hakem kararıyla Muaviyeye geçmiş, Muaviyenin adamlarından İbn Mülcem ve arkadaşları, Aliyi, sabah namazına giderken kılıçla yaralamışlardır. Muhammede ilk inanan insan Ali, islâmiyetin yayılmasında büyük gayretleri olan mert, yiğit, âdil, cesur bir kimsedir. Devlet adamlığıyla din liderliğinin Muaviyenin şahsında Emevi ailesine devri, bilimsel deyimle, iktidarın arap burjuvazisinin eline geçmesi sonucunu doğurmuştur.

Alinin oğlu Hasan zehirlenerek öldürülmüştür. Muaviye, daha sağlığında, halkı, oğlu Yezide mutlak itaate mecbur etmiştir. Baskıya dayanamıyan halk, Küfeden, Alinin oğlu Hüseyini çağırmıştır. Hüseyin, Kerbelâda, Yezidin yolladığı askerler tarafından kuşatılmış ve yetmişseksen kişilik yakınıyla birlikte, zalimce öldürülmüştür. Hüseyinin en küçük oğlu Zeynelâbidin ve onun oğlu Zeyd de yine zehirlenerek öldürülmüşlerdir. Horasanda ayaklanan Zeydin oğlu Yahyanın öldürülmesinden sonradır ki atalarının kanını isteyen Yahyanın oğlu Abdullah, Yemende, Emevi halifelerinden Mervan tarafından öldürülmüştür. Minin soyuna yapılan bu zulüm, adalete susamış olan halkı Ali tarafına daha çok itmiştir. O kadar ki, sünni iki mezhebin -Hanefi ve Maliki mezhepleri- önderleri Ebu Hanife ile İmam Malik bile Emevilere düşman olmuşlar, Ali tarafını tutmuşlar, bu yüzden çok zulüm görmüşlerdir. Bu iki önder de halifeliğin Emevilere ve Abbasilere geçmesine karşı çıkmışlardır. Türk halkının, softaların ve araplaşmışların dışında, birbirlerini sünni - alevi diye ayırmamalarının sebebi budur. Ali soyunun gördüğü büyük zulüm ve halifeliğin arap burjuvazisinin Emevilerin ve Abbasilerin eline geçmesi, yoksul, baskıya maruz halkı ister istemez, Aliyi sevmeğe zorlamıştır. Aleviliğin kökleşmesi böyle olmuştur.

Aleviler ve alevilik

Bugün Türkiyede bulunan aleviler, bundan bin yıl kadar önce Horasandan gelmiş ve Anadolunun muhtelif yerlerine yerleşmiş türkmenlerdir. Anadolu aleviliği önce Sarı Saltuk, sonra da Otman Baba ile Rumeli ve Balkanlara yayılmıştır. Yesevi, Haydarı, Kalenderi gibi adlarla anılan topluluklar aslında hep alevidirler. Güneybatı Anadoluda, Toroslarda yaşayan alevilere tahtacılar denir. Bektaşiler, tasavvuf eğitimi görmüş, Anadolu hümanizmini temsil eden alevilerdir.

Alevilere kızılbaş denilmesinin sebebi ise, Alinin, Sıffin savaşında, Muaviyenin askerleriyle karışmasın diye kendi askerlerinin başlıklarına kırmızı işaret takmış olmasıdır. Bu usul, sonraları, İrandaki alevilerce de benimsenmiş, böylece, alevilere kızılbaş denilmeğe başlanmıştır.

Alevilik süratle İrana ve Anadoluya yayılmıştır. Bunun sebebi, halkın çoğunluğunun yoksul, baskı altında oluşu, çeşitli kötülüklerle tedirgin halde bulunuşudur. 1517'de

Yemiyenin malını yerler!

Türkiyede bir tozkoparan fırtına esiyor. A.P. İktidarının başı korkunç bir faaliyet içinde. Barajların temelini atıyor, tesislerin kurdelâlarını kesiyor, inşaatlara harç koyuyor, bir şantiyeden bir şantiyeye koşuyor ve bütün bunları, kendilerinin iktidara gelişlerinin ilk neticeleri olarak ilân ediyor. Parlak nutuklar veriyor, eserlere eser kattıklarını, daha da katacaklarım söylüyor, Türkiyenin nihayet dinamik, cesur, atılgan, yaratıcı bir iktidara, böyle bir Başbakana tekrar kavuştuğunu belli ediyor. "Türkiyede hareket başladı" diyor, bunun sonunda bereketin de geleceğinden hiç kimsenin şüphe etmemesini istiyor.

C.H.P. saflarında ise bir şaşkınlık, bir hayret ve bir karış açılmış ağızlar, gözler..

"-Aaa! Adama, bak. Yahu bütün bunlar bizim yaptığımız, parasını bulduğumuz, müzakerelerini neticeye bağladığımız, en azından plânladığımız işler. Üstelik biz bunları, A.P.'nin muhalefetine karşı, ona rağmen yaptık. Şimdi, biç fütursuz, üstüne oturuyorlar. Adama bak, yahu. Bizden tek kelimeyle bahsetmiyor, hepsini kendine malediyor.." diye yükselen feryatlar.

Süleyman Demirel hiç tınmıyor. Hep A.P. İktidarından, onun yarattığı "yeni çağ"dan bahsediyor, toz toprak içinde dolaşıyor. Gerekli yerlerden işletmeye hazır veya temeli atılmış da olsa tekrar temeli atılabilecek tesislerin listesini almış. Elinde, o liste. Listeyi işaretleye işaretleye dört dönüyor. O dört döndükçe de C.HP.Iiler çileden çıkıyorlar.

Oh olsun! Yemeyenin malını başkasının yediği, bizim denenmiş bir atasözümüzdür. Her şeyi, üçbuçuk yıllık gerçekten başarılı, ama sünepe ve sessiz iktidarları sırasında hazırlamış olanlara lâyık akıbet, işte böyle, hırs içinde tırnaklarını kemirmekten başka şey değildir. Bu iktidarın, Türkiye için felâket olabilecek askeri iki darbe teşebbüsünü önlediği dahi unutulmuştur ve demokrasinin o sayede yürüdüğü, bugünlere o sayede gelindiği hatıra bile getirilmemektedir, kimse dönüp te o devrenin kudret Sahiplerine bir şükran sözü söylememektedir.

Ona da, oh olsun! C.H.P. bütün dünyada "public relation = kamuoyuyla münasebetler" diye bir ilim teşekkül etmişken bunu hiç kaale almamasının, gösterişten hoşlanmayan aslında, yapılanın propaganda edilmesinin faydasını bilmeyen, anlamayan ihtiyar Paşasını o sahada doğru yola getirememesinin, aksine, onun modası geçmiş icraat tarzına uyuşunun cezasını çekmektedir.

İşte böyle, elin oğlu dağdan gelir, bağdakini kovar ve bağın üzümlerini kendi hesabına satar. O üzümler bitince bağ viran kalır, dağlı da iflâs eder ama, arada atı alan Üsküdarı aşar, bağcıya da hep, nankör, bağı tamir etmek ödevi düşer ya...

Yavuz Selim, Mısırda, Abbasi Halifesi El Mütevekkilden halifeliği atınca, halifelik sünni Osmanlı ailesine geçmiş ve alevilere baskı alabildiğine artmıştır. Halifeliğin, arap burjuvazisinin etkisi altında bulunan Osmanlı ailesine geçmesi, alevileri tedirgin etmiştir. Huzursuzluk, arapça okuyup yazan türk Yavuz Selimle türkçe okuyup yazan ve Hatayı mahlasını kullanan Safevi hükümdarı türk Şah İsmailin Çaldıran savaşıyla daha da artmış, alevi - sünni çatışması korkunç şekilde gelişmiştir. Şah İsmailin yenilmesi, durumu aleviler aleyhine daha da kötüleştirmiştir. Osmanlı Sarayı, devamlı surette, Anadoludaki alevi isyanlarıyla uğraşmak zorunda kalmıştır. Aleviler kitle halinde öldürülmüş, oradan oraya sürülmüşlerdir. Kuyucu Murad, tarihte kanlı olayları hatırlatan bir ad olmuştur. Şah İsmailin oğlu Tahmasp ve Osmanlı Padişahı Kanuni Sultan Süleyman zamanında da alevi-sünni mücadelesi devam etmiş, bu kanlı ve zalim didişme, halk edebiyatımızın ustalarından Pir Sultan Abdalın şiirleriyle günümüze kadar gelmiş', türküleşmiştir. Osmanlı tarihi, alevi-sünni mücadelesiyle doludur. Şeyhülislâmlar amansız birer alevi düşmanı kesilmişler. İbrahim Elmalı gibi ve devlet gücünü alevilere baskı için kullanmışlardır.

Alevi - sünni mücadelesi, Atatürkün 1924'de hilâfeti kaldırmasıyla hukuken son bulmuş, yüzyıllardır zulüm gören aleviler azıcık huzura kavuşmuşlardır. Alevilerin Atatürkü sevmeleri ve devrimcilikleri buradan gelmektedir. Ancak, yüzyıllardır her türlü imkândan yoksun bırakılan, hor görülen, ezilen aleviler, sosyal ve ekonomik bakımdan umdukları eşitliğe kavuşamamışlar, dinin politikaya âlet edilmeğe başlamasıyla da yeniden küskün, tedirgin hale gelmişlerdir.

Türk aleviler, araplaşmaya şiddetle karşı koymuş, Horasandan getirdikleri gelenek, âdet ve inançlarıyla islâmiyetin sevimli yanlarını kaynaştırmağa çalışmışlardır. Türklüklerini unutmamışlardır. Müzik, resim ve edebiyat sevgileri fazladır. Halk edebiyatımızı temsil edenler hep alevidirler. Kadına büyük saygı duyarlar. Alevilerde kadın, erkekle ayni haklara sahiptir. Kadın örtünmez. Alevilerin içkili,sazlı muhabbet meclisleri gerçekten çok seviyelidir. Bu meclislerde deyişlerle, neseslerle, koşmalarla kardeşlik, barış, dostluk dile getirilir ve yüzyıllardır çekilen zulüm yerilir. Aleviler dürüst, çalışkan, atatürkçü, devrimci insanlardır. Taassuptan, softalıktan, yobazlıktan hoşlanmazlar. Yüzyıllardır şeyhülislâmların zulmüne uğradıkları, devletten yardım görmedikleri ve eğitimleri ihmal edildiği için, Dede veya Baba tâbir edilen büyüklerinin öğütleri ve yol göstericiliği altında yaşarlar. Alevilerde Dede veya Babalara büyük saygı duyuluşunun sebebi budur. Sünnilerle aleviler birbirlerine bir takım aşağılayıcı sıfatlar, hikâyeler yakıştırmışlardır. Bunlar, yüzyıllar boyu süren kanlı mücadelenin tabii sonucudur. Hüseyinin şehit edildiği Muharrem ayı, alevilerde ve hattâ sünnilerin çoğunda yas ayıdır. Aliyi sevenler, Hüseyinin Kerbelâda zalimce öldürülüşünü asla unutamamışlardır. Oniki İmama saygıları büyüktür. Bunların ilki Ali, diğerleri Hasan, Hüseyin, Ali, Muhammed, Cafer, Musa, Ali, Muhammed, Ali, Hasan ve Muhammeddir. Onikinci imama Mehdi de denir.

Aslında Horasandan gelen türkmenler oldukları halde, özellikle alevi büyüklerinin ve halk şairlerinin kendilerini Ali soyundan gelmiş göstermeleri Aliye olan sevgilerinden ve yakınlaşma arzularından ileri gelmektedir. Her dinde bu durum vardır.

İbrenin gösterdiği yer

Hilâfeti atan, din ile politikayı ayıran ve lâik eğitimi esas alan Atatürk ve onu takiben de İnönü hükümetleri zamanında sünni - alevi ayrımı kalmamışken, 1950'den sonraki dönemde buna ihanet edilmiş, oy kaygısına düşen politikacı, aleviyi sünniye, sünniyi aleviye düşürmekten çekinmemiştir. Yıllarıyılı ekilen nifak tohumu nihayet yeşermiş ve Diyanet İşlerinin başına getirilen bir takım basiretsiz kimseler, politikanın oyuncağı olmuşlar, eller aya gitmeğe çatışırlarken, memleket kalkınma sancısı içindeyken ve bu yüzden binbir fedakârlığa katlanılmışken, 20. yüzyılın ikinci yarısında Ortaçağ kafasıyla mezhep meselesini yine körüklemişler ve Türkiyeyi dünyaya karşı bir kere daha gülünç hale getirmişlerdir. Muğlada bir arazi ihtilâfı şeklinde ortaya çıkan ve süratle memleket sathına yayılıp günün konusu haline gelen, aydın çevrelerin ve geniş alevi topluluklarının protestolarıyla karşılaşan alevi - sünni çatışmasının, AP İktidarının sakat politikası ve sorumlu kişilerin lâubaliliklerı yüzünden gündengüne büyümesi, genişlemesi ve memleketi tehlikeli bir noktaya götürmesi mümkündür. İktidar sorumluları ise, aspirinle verem tedavi eder gibi, büyük bir kayıtsızlık içinde, olup - bitenleri alelade birer zabıta vakası şeklinde gösterme gayreti içindedirler. AP İktidarının, halkın dikkatini ana sorunlardan uzaklaştırmağa çalıştığı artık kimsenin meçhulü değildir. AP'li yayın organlarının gündengüne dozunu artıran dini yayınları, komünizmle mücadele yaftası arkasında en uzak köylere kadar sokulan bir takım karanlık yayınlar, mali kaynakları şüpheli kitap ve dergiler, köylere kadar ulaştırılan ve gerici vaizlerin sözleriyle dolu teypler, dini yayın için hazırlığı yapılan milyonluk tesisler, sinemaları dolduran dini filmler, ilerici, namuslu kişilere ve yayınlara atılan çamurlar, maksatlı konferanslar bunu apaçık göstermektedir.

C. H. P.

Çürükler bir yana!

Haftanın başında Pazartesi sabahı Mecliste, bütün dikkatler CHP Ortak Grupu toplantısına çevril-



Bülent Ecevit
Ortanın solu = Kurtuluş yolu



İnönü C.H.P. Grupundan önce
Birlik ve beraberlik içinde

miştı. Muhalifi ve muvafığıyla herkes, merak ve sabırsızlık içinde, toplantının dağılmasını bekliyordu: Acaba, görüşmeler hangi yönde cereyan ediyordu? Gene sert tartışmalar ve gürültüler oluyor muydu?

Bu soruların cevabının aranmasına, geçtiğimiz haftanın ortasında Perşembe günü CHP Ortak Grupunda başlayan "Parlâmentonun ikinci döneminin ikinci toplantı yılına kadar CHP gruplarının uygulayacağı genel politika" ile ilgili genel görüşme sırasında patlak veren olaylar sebep oldu. CHP'nin sağlam isimlerinden Bülent Ecevitle bazı arkadaşları, geçtiğimiz haftanın başında birgün Grup Başkanlığına bir önerge vererek, kısmi senato seçim sonuçlarının eleştirilmesi ve CHP gruplarının Meclisle bundan sonra uygulayacakları politikanın tespiti için bir genel görüşme açılmasını istemişlerdi.

Ecevit ve arkadaşlarını buna iten sebep şuydu: CHP, 10 Ekim milletvekili seçimlerine, CHP Genel Başkanı İsmet İnönünün ortaya attığı "Ortanın Solu" sloganıyla girmişti. Bu slogan, seçim konuşmaları sırasında mümkün olduğu kadar işlenmiş, fakat alman sonuç bazı inançsız daha doğrusu, 'statükocu' partilileri tatmin edici olmamıştı. CHP'nin statükocu bir parti olarak kalmasını menfaatlerinin devamı bakımından zorunlu gören bazı partililer, seçimi kaybediş sebebini "Ortanın Solu" sloganında aramışlar ve bu slogandan vazgeçilmesini istemişlerdi.

CHP'nin kısmi senato seçimlerinde işlediği konu ise değişik olmuştu. Seçmene AP'nin din istismarı ve nurculuk faaliyeti anlatılmış, "Ortanın Solu"ndan söz açılmadığı halde, seçimde alınan oy oranı yine pek değişmemişti. Öyleyse,10 Ekim milletvekili seçimlerinde uğranılan yenilgi "Ortanın Solu" programı ve sloganında aranılmazdı. Koparılan yaygaranın bir temeli yoktu. O halde, artık, CHP'ye gerçek yönünü vermek zamanı gelmişti.

Önerge, Grup Yönetim Kurullarında incelendikten sonra Grupa getirildi. Ecevitle arkadaşlarının önergesindeki "seçim sonuçlarının eleştirilmesi" hususu çıkarılmış, gündem sadece "genel politikanın tespiti konusunda genel görüşme" olarak tespit edilmişti.

Buna rağmen, geçtiğimiz hafta Perşembe günü başlayan görüşmelerin ağırlık noktasını yine de, seçim sonuçlarının eleştirilmesi hususu teşkil etti.

Çatlak ses hangisi?

Sabah saat 10'da Nihat Erimin başkanlığında toplanan Grupta önce usul hakkında müzakereler yapıldı, sonra da gündeme geçildi. İlk sözü Zonguldak milletvekili Kenan Esengin aldı. Esengin, Türkiyenin meselelerini anlattıktan sonra:

"— Partimiz,demokratik anlamda sola yelpazelenmelidir. Bunun için de müphem bir deyim olan Ortanın Solunu daha açık bir ifade ile siyasi bir terim haline getirmek düşünülmelidir. Esasen Ortanın Solu, batı anlamında sosyal demokrat demektir" dedi.

Bu sözler bir anda Grupu karıştırdı. Arka sıralarda oturmakta cilan Mehmet Hazer, Ferit Melen, Ekrem Özden ve Ruhi Soyer ayağa kalkarak, hatibin sözlerine müdahale etmeye başladılar. Bir ara Melen:

"— Yani, doktrin partisi mi olacağız?" diye bağırdı.

Bunun üzerine Esengin şu cevabı verdi:

"— Bu, doktrin partisi olmak demek değildir. CHP Programının gerçek anlamının ifadesidir."

Esenginin konuşmasından sonra usul hakkında müzakereler cereyan etti. Kürsüye gelen Ruhi Soyer, seçim sonuçları hakkındaki görüşünü açıkladı ve bir ara şöyle dedi:

"— Çok şükür ki bu seçimlerde, milletvekili seçimlerinde yaptığımız hatayı yapmadık. Aramızdan sadece bir çatlak ses çıktı."

Soyerin "çatlak ses" olarak nitelediği, "Ortanın Solu" programı ve sloganının gerçek savunucularından Bülent Ecevitti. Ecevit, seçim propagandası sırasında radyoda yaptığı konuşmada Ortanın Solunu anlatmıştı. Ecevitten başka da bundan söz eden kimse çıkmamıştı.

Soyerin sözleri büyük bir tepki ile karşılandı. Ortanın Solu programı ve sloganının sadık savunucuları ayağa kalkarak, hatibi şiddetle protesto ettiler. Bu arada, bazı milletvekilleri de Soyere, AP'ye transfer olması tavsiyesinde bulundular. Gürültüler arttığı bir sırada Başkan Nihat Erim, ertesi gün toplanılmak üzere toplantıya son verdi. Fakat Ortak Grup, ertesi gün; Cuma, çoğunluk sağlanamadığı için Pazartesiye bırakıldı.

Pazartesi sabahı saat 11'de bu hava içinde toplanıldı. Artık taraf-

lar belli olmuş, kıyasıya bir mücadele başlamıştı.

Akıl yolunun sesi

Mustafa Uyardan sonra kürsüye gelen Bülent Ecevit, yaptığı uzun konuşmayla, CHP'nin bugün içinde bulunduğu durumu anlattı, Ortanın Solu sloganından dönmekle hiçbir şey kazanılmadığını, aksine, bunun bir samimiyetsizlik örneği olduğunu belirtti ve:

"— Her devrim tepki uyandırır, çetin engellerle karşılaşır. Ama alınyazısı devrimcilik olan bir parti bunlardan kaçınırsa, erir gider" dedi.

Sonra da CHP'nin, AP ve TİP'le farklarını izah etti.

Ecevitin konuşması birbuçuk saat kadar sürdü. Önceki toplantıda Ecevitin radyo konuşmasını "çatlak ses" olarak niteleyen Ruhi Soyer, bir köşede, dut yemiş bülbül gibi oturuyordu. Onun hâli, herhalde, Ecevitin konuşmasının Grupun büyük bir çoğunluğunca tasvip edilmesinden ileri geliyordu. Eğer Soyer, 6-7 kişi dışında kendine taraftar bulabilmiş olsaydı, sataşmaktan geri kalmıyacaktı. Nitekim, Ecevitin ortaya koyduğu fikirlerin çok sayıda taraftar bulduğunu anlayan Soyer, toplantıdan sonra bir arkadaşına şöyle dedi:

"- Bazı hususlarda Ecevitle aynı fikirdeyiz. Ama, ayrıldığımız hususlar da var."

O gün Meclis koridorlarında CHP'lilerin konuştukları tek konu, Grupta cereyan eden görüşmeler oldu. Bülent Ecevitin etrafında toplanan genç ve reformcu milletvekilleri, Grupta girişilen mücadelenin mutlaka kazanılacağını söylüyor. Kurultaya da mücadele azmi içinde gidileceğini ifade ediyorlardı. Sakarya milletvekili Hayrettin Uysal, bunu şöyle özetledi:

"— Ya yörüngemize oturacağız, ya da biteceğiz."

CHP kulisinde bir masa etrafında oturmakta olan Kenan Esengin, Ferda Güley, Vefik Pirnççioğlu ve Nazif Aslan da durumun muhasebesini yapıyorlardı. Söz döndü dolaştı, seçimleri kaybediş sebeplerinin araştırılmasına geldi. Güley, bilgiçce bir tavır takınarak, görüşünü şöyle açıkladı:

"— İsmet Paşanın seçimden birkaç gün öncesine rastlayan çıkışları zamansız ve sert olmuştur. 'Sen halife misin?' diye sorması, karşı tarafa oy kazandırmıştır."

Sonra da, Meclis salonunu işaret ederek:

"— Seçimlerden önce bu kürsüden aynı konuda konuşmuştu. Neden bu fikirlerini o zaman ortaya atmadı?" diye sordu.

Buna Esengin:

"— Ben aynı kanaatte değilim" diyerek cevap verdi.

Sonra da, tartışmanın büyümemesi için masadan kalkıldı.

Ortanın Solu savunucularının Grupta giriştikleri mücadele, Ferda Güley gibi düşünenlere karşıdır. Tahsin Banguoğlu, Mehmet Hazer, Ruhi Soyer, Ekrem Özden ve Sedat Çumralı gibi düşünenlere karşı girişilen mücadeleye Parti Meclisinde de devam edilecektir. Bunlar, AP'nin kasten yaptığı bir yakınlaştırmayı, iyi niyetle yapmakta, CHP'yi TIP'in paralelinde görmektedirler. Halbuki her şey göstermektedir ki CHP ile TİP arasında bir uçurum her gün daha belirli hal almakta ve bu, meselâ karakteristik TİP sözcüsü Çetin Altanın yazılarında kendini belli etmektedir. TİP, burjuva partilerine karşıdır. Bunların devrimcisini, statükocusunu, gericisini ayni derecede kötü bulmaktadır. Bülent Ecevit konuşmasında Grupa bu inceliği ve farkı izaha çalıştı.

Genç takımın hedefi, Kurultaydır. Ekim veya Kasım aylarında toplanacak olan Kurultayda, partinin kilit noktalarına Ortanın Solunun gerçek savunucusu kimselerin getirilmesi için çalışılacaktır. Gençlik Kolları ile Kadın Kollarının çalışmaları da bu yönde olduğu içindir ki, Kurultayda fazla güçlükle karşılaşılmayacaktır.

Şimdi, CHP'de bütün hazırlıklar Kurultay için yapılmaktadır.

Sosyete

1 masada 8 kişi

Geçen hafta içinde bir akşam, Çankayadaki büyük ve gösterişli, âdeta Cumhurbaşkanlığı Köşküyle yarış eden Amerika Büyük Elçiliği ikametgâhının bahçe kapısından giren bir siyah otomobil o çevrelerde alışılmamış bir çifti taşıyordu. Bay ve Bayan İsmet İnönü, Büyük Elçi ve Bayan Parker Hart'ın özel davetlileri olarak yemeğe gidiyorlardı. Davetliler toplandığında bunların adedinin altı olduğu görüldü. Amerika Büyük Elçisi ve Bayan Parker Hart, İnönülerle birlikte yemeğe sadece Bay ve Bayan Nihat Erimi, bir de Büyük Elçiliğin oldukça küçük seviyede, fakat genç bir çiftini çağırmışlardı. Genç diplomatın görevinin Büyük Elçiye, sonradan hazırlayacağı raporunda yardım etmek olduğunu anlamak o kadar zor değildi.

İnönüler çok güzel bir gece geçirdiler ve yemeklerden pek memnun kaldılar. Parker'ler İnönülere genç kızlarını tanıştırdılar. Fakat kızlar yemeklerini daha önce yemiş olduklarından sofraya oturmadılar. Ev sahibesi ve mutfağı özel bir dikkat göstermişlerdi. Mönüde konsome balık ve piliç vardı. İsmet İnönüye, yemekten önce, sevdiği içki, martini ikram edildi. Yemekte, salata olarak taze enginar ve bakla gelince Bayan Hart sırrını söyledi: İsmet İnönünün İstanbulda gittiği Aptullah Efendi lokantasında ne yeyip içtiğini okumuşlar, ne sevdiğini böyle anlamışlar, ahçılarına onu hazırlatmışlardı.

Gece, daha önce Arabistanda bulunmuş olan Büyük Elçinin gösterdiği ve izah ettiği renkli, projeksiyon fotoğraflarıyla devam etti. Büyük Elçi İsmet İnönüye Pembe Evde ilk resmi ziyaretini yaptığında da, gündelik gazetelerin tefsirlerinin aksine, konuşulan konu Yemen ve civarı olmuş, İnönü böylece gençlik yıllarının bir parçasını geçirdiği yerleri hatırlamıştı.

Kim bilir, belki Amerika Büyük Elçiliğindeki yemeğin de bu kadar iyi ve samimi hava içinde, tatlı geçmesinin sebebi orada da politikaya hiç ilişilmemiş olmasıdır.

İnönüler oldukça geç vakit eve, pek memnun döndüler.

DIŞ GEZİLER Japonya

IV

AME FUTTE Jİ KATAMARU

Yağmurdan sonra toprak tavlanmış hale gelir
(Japon Atasözü)

Tokyonun tam merkezindeki Imperial Oteli, daha ilk bakışta bir zevkli elden çıktığını belli ediyor. Karşısında nefis ve büyük bir park var. Bina, tuğladan. Yassı ve yayvan. Yan tarafı hemen bütün bir sokak boyunu işgal ediyor. Harpten önce yapılmış. "Amerikalı meşhur mimar Frank Lloyd Wright'ın eseri" dediler. Böyle olunca, hatlarının zerafetinin şaşılacak bir tarafı yok. Wright, Imperial Otelini İkinci Dünya Harbinden önceki japon bina telâkkilerine göre yapmış. Tabii bu telâkkilerde en önemli unsur, zelzele. Japonya ve zelzele, asırlardır, çok kimsenin zihninde tedai yaratan iki kelimedir. Bunun sebebi de yok değildir. Düşünmek lâzımdır ki 1884 ile 1897 arasında, yani 13 senede yer, Japonyada 17 bin 750 defa sarsılmıştır. Hesaba vurunca günde üçbuçuk zelzele ediyor. Bu kadar oynak bir memlekette binaların, eğer yıkılırlarsa fazla kayba sebebiyet vermeyecek şekilde yapılmalarını neden yadırgamalı?

Ben sonra, Tokyo dışına çıktığımda japon evlerinin nasıl inşa edildiğini gördüm. Tahtadan bir iskelet kuruyorlar. Kerpiç duvarlar, boşluğu dolduruyor. Damın kiremitleri, kil. Cazip de şekilleri var. Evler birer kuş kafesine benziyor. Çoğu iki küçük katlı. Sürme pencereler kâğıttan. Bunları süratle tamamlıyorlar.

Bu mimariye rağmen Japonyanın zelzeleden çekmediği kalmamış. Büyük felâketler zelzelelerin tarihiyle anılıyor. 1891 zelzelesinde yıkılan evlerin adedi 222 bin 501'dir. 1923'te ise Sagami körfezini sarsan âfet 558 bin 49 ev yıkmış ve 91 bin 344 hayata malolmuştur. Yerin sarsılmasını korkunç bir yangın takip edince, hazin bilanço bu hale gelmiştir. O zelzelede Tokyonun üçte biri, Yokohamanın ise hemen tamamı harap olmuş. Büyük caddeleriyle Tokyo o harabenin üstüne yeniden inşa edilmiş. Bir bakıma, kahır yüzünden lutuf. Şehir, böyle modern bir yüz almış.

Her halde, pahalı bir lutuf.

Zelzelelerin tesiri sadece japon şehirlerinde değil. Bunlar, japon karakteri üzerinde de rol oynamış. Japon bir günde, yılların emeğinin neticesi olan evinin yerle bir olduğunu o kadar sık görmüş ki felâketler karşısında yılmıyor. Sabırla, azimle ve vakit geçirmeden onun tamirine girişiyor. Kaderin çeşitli cilvelerinden Japonyanın daima, eskiye nazaran biraz daha kuvvetli ve iyi çıkmasının bir sebebi, zelzelelerin japon karakterini böyle yoğurmuş olması.

Şimdi, telâkkiler değişiktir. Büyük japon şehirleri yüksek binalar beldesidir. Bütün şehirlerde dimdik oteller, işyerleri, hattâ ikametgâhlar göze çarpıyor. Yirmi katlı, yirmibeş katlı binalar eksik değil. Japonlar, yeni yapı sistemiyle bunların yer sarsıntısına mukavemet edecekleri kanaatindeler. Ancak, yer henüz öyle bir sıkı sallanmamış. Japonyanın tabiatının da, dünyanın çok tarafındaki tabiat gibi değiştiği görülüyor. Meselâ Tokyoda, evvelden, kış sıkı geçer ve kar haftalarla yerden kalkmazmış. "Artık böyle kışlar olmuyor" dediler.

Ankarayı hatırladım.

Yüksek binalar tabii japon şehirlerinin görünüşünü de değiştirmiş. Ancak bu değişikliğin güzellik istikametinde olduğunu söylemek zor. Tokyoda 11 milyon insan yaşıyor. Fakat şehir renksiz, manasız ve estetik mânada havasız. Adeta bir takım binalar birbiri yanına eklenmiş. Bu, bir sıkışıklık intibaı yaratıyor ve insanın içine kasvet çöküyor. Orada ve buradaki yeşil sahalar bunu dağıtmaya yetmiyor.

Imperial Oteli de yakasını böyle bir kaderden kurtaramamış. Wright'ın nefis binası ihtiyaca yetmeyince onun hemen arkasına "Imperial Otelinin modern kısmı"nı yükseltivermişler. Bütün yeni oteller gibi ruhsuz bir bina. Fakat, XX. Yüzyıl turistinin arzuları orada çok

datifi mükemmel karşılanıyor. Ne de olsa, insan eski kısmın o loş ve serin koridorlarını, girintilerini ve çıkıntılarını arıyor. Imperial 0-telinde iki Japonya yanyana yatıyor. Biri, hayallerdeki memleket. Diğeri, Doğunun en uzağında Batının en mükemmel modelini yaratmış olan insanların diyarı..

Japon tarihinde bu değişikliğin mimarı sayılan ve japonların, muhatapları türkse "Bizim Atatürkümüz" diye tanıttıkları imparator Meiji'nin Anıt Kabirine güneşli bir sabah bu Imperial Otelinden çıkarak gittik.

imparator Meiji, Tokugawa Şogunlarının iktidarlarını eline teslim ettikleri hükümdardır. Fakat İmparatorun bu iktidarı bizzat kullandığı sanılmamalıdır. Japon tarihinde böyle bir tek hükümdar yok. Son Tokugawa Şogununun devrettiği kudreti başkaları almakta gecikmemişler ve evvelâ ilerleme, sonra felâket yolunda Japonyayı onlar idare etmişler.

İlk Tokugawa Şogunu İeyasunun iktidarı alışından son Tokugawa Şogunu Keiki'nin bunu tahta devretmesi arasındaki zaman 264 yıldır. Japonya bu 264 yılı bütün dünyaya kapalı olarak geçirmiştir. Fakat barış içinde geçirmiştir, sükunet içinde geçirmiştir, müesseselerini kurarak geçirmiştir. Dünyanın hiç, ama hiç bir milletinin tarihinde bu kadar uzun bir harpsiz devrenin bulunmadığını hatırlatmak, Tokugawa devrinin "Japonlar için kıymetini gözler önüne serecek bir noktadır. 264 barış yılı! Bu, erişilmesi güç bir rekordur.

Şogunlara gelince, onların çoğu ehliyetli, dirayetli, kuvvetli şahsiyetlere sahip, ne istediklerini bilen liderler olmuşlardır. Japonyanın batılılaşma hareketinin başlangıç tarihi 1867'dir. Ama Ondokuzucu Yüzyılın reformcuları ellerinin altında tam 264 yılını harpsiz geçirmiş bir memleket bulmuşlardır ve bu, onların büyük talihini teşkil etmiştir. Zaten ondan sonra da, harpler başkalarının değil, daima Japonların iradesinin neticesi olmuştur ya..

Japonyayı dolaşırken çok yapılan bir yakınlaşma üzerinde ben de düşündüm. Batılılaşma dünyanın birbirine uzak iki memleketinde, Türkiyede ve Japonyada hemen hemen aynı tarihte başlamıştır. Bu, Ondokuzuncu Yüzyılın ikinci yarısıdır. Bir yüzyıllık gayretlerin sonunda alınan neticeler arasındaki fark baş döndürücüdür. Japonya bir gelişmiş, zengin, teknikte son derece ileri devlet haline gelmişken Türkiye, hiç olmazsa ekonomi alanında kaplumbağa adımlarıyla ilerlemiş, hele bir Dünya Devleti olmanın kapısına bile yaklaşmamıştır. Sosyologlar ve diğer, araştırıcı ilim adamları bunun sayısız sebeplerini bulmuş, söylemişlerdir. Ama bir, 264 sürekli barış yılını ve onu takiben, hiç tecavüze uğramaksızın geçirilen kıymetli zaman parçasını düşününüz, bir de yakasını harplerden, tecavüzlerden bir gün kurtaramamış, her hamlesini bir yeni savaş yüzünden yarıda kesmek zorunda kalmış talihsiz Türkiyeyi. 44 devamlı barış yılını, bütün tarihinde Türkiye ancak Cumhuriyet devrinde görmüştür. Bu farkı hiç nazara almadan verilecek hükümlerin insaflı sayılmasına imkân olur mu?

Tokugawa Şogunları Japonyaya bir politik sistem vermek için, Onyedinci Yüzyılın başında kolları sıvadılar. İeyasu, bir kudretli adamdan sonra yıkılan idareleri çok görmüş bulunduğundan kendisini takiben de ayakta kalacak kadar kuvvetli bir rejimin peşindeydi. Bundan dolayıdır ki siyasi istikrar başlıca hedefi oldu ve halefleri bu gayeyi gözden hiç bir zaman uzak tutmadılar. Tokugawa Şogunları bunun çaresi olarak memleketin kendi içine kapanık kalmasını buldular. Komodor Perry'nin "kara gemiler"i Tokyo körfezinde görününceye kadar japonlar dünyadan habersiz ve onunla ilişkisiz yaşadılar.

Tokugavva'ların kurdukları, sıkı ve müsamahasız bir polis rejimi oldu. Önce kendilerini emniyete aldılar. Başkent olarak bildikleri Edodaki kalelerini bir geliştirdiler ki bunun zaptı âdeta imkansızlaştı. Bu kale, şimdi Tokyonun tam göbeğine düşüyor ve imparatorluk Sarayını teşkil ediyor. Onun nefis bahçeleri, Tokugawa'ların mükemmel kalesinin iç kısmıymış. Zaten imparatorluk Sarayı hala bir suni ada halinde. Su dolu hendeklerinin kıyıları yemyeşil setler. Saraya, bir eski zaman kalesine girer gibi giriliyor. Bir takım duvarlar bugün dahi mevcut ilk kale içice daireler halindeymiş ve hepsinin kutru iki milden fazlaymış.

Şogunların, hayatlarını korumak için aldıkları tedbirlerin göründüğü tek yer bu, Edodaki kale değildir. Kyoto'daki meşhur ve nefis Nijo kalesinin içindeki Şogun sarayının bir özelliği insanı hem güldürüyor, hem düşündürüyor. Bunu, Tokugawa Şogunlarının ilki, İeyasu yaptırtmış. İmparatorluğun başkentine geldiği zaman kalmak üzere.. Saraya girerken ayakkabılarımızı çıkardık.Japonyada çok yer böyle dolaşılıyor ve japonlar kendi evlerine ayakkabılarıyla değil, kapıda terlik giyerek giriyorlar. Tıpkı, bizim eski zaman evlerine büyüklerimizin girdikleri gibi... Koridorlarda yürüyorduk. Bir ses. Gıcırtıyla bülbül sesi arası, tuhaf bir şey. Zaten saray, koridorların bir tarafındaki boş, sade, tatami döşenmiş tatami, hasır odalar. Ziyaretçilerin bekledikleri odalar, samurayların bekledikleri odalar, Şogunun kabul odaları, Şogunun özel dairesi.. Her koridorda aynı ses.

"— Bu koridorların adı Bülbül Koridorudur" dediler.

Tahtalar özel olarak öyle sesli yapılmış.

Ayak sesi duyulsun ve bir suikastçı habersiz içeri girmesin diye.. Zira sarayları içine alan kaleler son derece muhkem ama, esas binaların duvarları aynı derecede emniyet vermiyor. Sonra, mesele, sarayın içinde, Şogunun bulunduğu mahalle sessiz yaklaşılamaması.

Ölüme çare olmadığı için Bülbül Koridorları bile 264 yıl zarfında çok Tokugawa Şogununun bir hain hançer altında ölmesini önleyememiştir. Siyasî cinayet Japonyada, tâ işin başından itibaren daima bir siyasi silâh olarak kullanılmıştır ve bunun misalleri bugün dahi görülmektedir. Televizyon önünde bir fanatik öğrenci tarafından öldürülen japon siyaset adamı henüz hatırlardadır.

Tokugawa'lar merkezî Japonyayı, yani Tokyonun -Edonun- etrafındaki düzlüğü doğrudan doğruya kendi hâkimiyetleri altına aldılar. Buraları ya akrabalarının, ya da ieyasuyu meşhur. 1600 Meydan Muharebesinde desteklemiş olan derebeylerinin ve silâhşörlerin idaresine verdiler. Memleketin kalbi bu bölgeydi. En mümbit araziyle en önemli ticaret şehirleri burada toplanmıştı. Tokugawa'lara mensup üç aile dalı üç önemli noktaya yerleştirildiler: Mitoya, Nagoyaya ve Osaka civarına. Diğer topraklar da başka akrabalar veya taraftarlar arasında paylaşıldı. Geniş arazilerin sahipleri Daimyo oldular. Daimyoluk babadan oğula geçen bir müessese olarak değerlendirildi. Daimyolara kendi bölgelerini yönetmekte bir muhtarlık tanındı. Fakat şüpheci Tokugawa'lar hiç bir tedbiri ihmal etmediler. Bir defa, kale tamir etmek veya yeni kale yapmak hakları sıkı şekilde tahdit edildi. Bu, Japonyayı bugün süsleyen nefis kale; ikametgâhlar devrinin sonu oldu.

Sonra, Daünyolar Edoda daima bir rehine bırakmak mecburiyetini yüklendiler. Ya kendileri zaman zaman gelip kalıyorlardı, ya da, kendileri olmadığı zaman kadınları ve oğulları Edodan çıkamıyorlardı. Edonun kapılarında iki şey kontrol ediliyordu: Dışarı çıkan kadınlar ve içeri giren silâhlar.

Tokugawa Şogunları bütün dünyada bir gizli polis teşkilâtını devletin bir uzvu olarak kuran ilk idarecilerdir. Metsuke adı verilen bir grup memur yaratıldı. Bunlar, resmen memleketin çeşitli bölgelerinde teftişler yapıyorlar, işlerin nasıl yürütüldüğüne bakıyorlardı. Ama



Şinto ve budizm, renkli dinler. Çerçeveleri de çok geniş. İbadet tarzları ise birbirine uyuyor. Dans ve musiki bunların ikisinin de parçası. Felsefelerine gelince, onlarda da benzerlik var. Bu yüzden, bir dini seremoninin şintoizme mi, budizme mi ait olduğunu anlamak yabancılar için zor. Japonlar için da zor ya.. Milyonlarca Japon, kendini hem Şinto, hem Buda dininden sayıyor.

asıl görevleri Tokugawa'lara karşı bir hareketin bulunup bulunmadığını izlemekti. Bu gizli polis Japonyada devletin çarkları arasına öylesine girdi ki iki Dünya Harbi arasında ve hatta hala son derece faal bir rol oynadığını söylemek hata değildir. Bugün Japonyada çok yabancının iddiası, gizli polisin kendilerini devamlı tarassut altında tuttuğudur. Her halde, jayonların Japonyada olup bitenlerden iyi haberdar bulunduklarından hiç şüphe etmemek lâzımdır ve Amerikanın meşhur C.I.A.' yi eğer kendini bir "boş saha "da sanıyorsa yanılmaktadır.

Tokugawa'lar sosyal istikrar için japonları dört sınıfa ayırdılar. Piramidin üstünde, aynı zamanda bir silâhşör de olan idareci zümre vardı. Onu köylü, daha sonra zenaatkâr takip ediyordu. En alt tabaka tüccardı. Fakat bu, tüccar sınıfını en zengin sınıf haline gelmekten alakoymadı. Daha sonraları bütün japon ekonomisini elinde tutacak korkunç büyüklükteki tröstlerin yaratıcıları, Zaibatsular bu sınıftan çıktılar. Samuray, işte bu piramidin tepesindeki silâhşör idareciye verilen isimdir. Bir nevi, derebeyi. Bunların işaretleri ise, iki taraflarında taşıdıkları biri uzun, diğeri kısa iki kılıçtır. Bu kılıçlar, ancak Meiji devrinde yasaklanacaktır.

Tokugawa'lar memleketin içine bu manzarayı verdikten sonra dış münasebetlere döndüler ve o sahada da aynı basit, fakat drastik tedbirleri aldılar. Japonyanın kapılarını, bir kelimeyle, kapadılar.

Tokugawa'lar devri, avrupalıların Uzak Doğuya el attıkları devirdir. Bunların iki âleti vardı: Misyonerler ve tacirler. Tokugawa'lar her iki sınıfın da gerçek niyetlerini anlamakta zorluk çekmediler ve bunların Japonyaya girmelerini yasakladılar.

Bugün Japonyada üç din var: Şintoizm, Budizm ve Hristiyanlık. Şinto dininin mensuplarının adedi 85 milyon civarında. Budistler, aşağı yukarı 75 milyon kadar. Hristiyanlar ise 1 milyondan belki pek az aşağı.

Hayır, hayır.. Bu rakkamlarda bir yanlışlık yoktur. Japonyanın nüfusu yüz milyonun biraz altındadır ama din tasnifinde toplamın bütün nüfusun üstünde olmasının sebebi milyonlarca japonun kendilerini hem Şinto, hem Budizm dinlerine mensup saymalarıdır. Kesin ayırım, 1 milyonluk hristiyanlardır.

Hristiyanlığı Japonyaya meşhur cezvit papaz, Aziz Francis Xavier getirmiş. Sene, 1550. Hristiyanlık çabuk ilerlemiş. Bir çok nüfuzlu aile yeni dini benimsemişler. Şogunlar önce buna pek aldırmamışlar. Fakat sonradan, bakmışlar ki bu hristiyanlar sadece kendilerine değil, uzak bir diyardaki, adına Papa denilen bir başkasına da bağlılar. Mideleri bulanmış. Arkadan, çok Uzak Doğu memleketinde misyoner papazların bir nevi askeri öncü rolü oynadığını görmüşler. Bunun üzerine sert ve kanlı tedbirler almakta gecikmemişler ve yeni dini yasak etmişler. Dinlemeyenleri kesmekte de fazla bir tereddüt göstermemişler. Japonyada çok hristiyan kanı akmıştır ve bu, Onyedinci Yüzyılın ortasında tam bir katliâm halini almıştır. Japonyanın en dip ucu Nagasakideki hristiyanlar kendilerine karşı girişilen ekonomik ve sosyal tedbirlere baş kaldırınca Şogun bunların üzerine asker göndermiş. Hristiyanlar eski bir kaleye kapanmışlar ve üç ay kendilerini savunmuşlar. Sonda, Şogun ordusu kaleyi zaptedince kırkbin kadar hristiyanın hepsini askerler kesmişler. Bu, uzun bir devre için Japonyada hristiyanlığın sonu olmuş.

Şogun, aynı muameleyi avrupalı tacirlere de yapmakta gecikmemiştir. Şogunlar bunlarla ticaretin kârlı bir iş olduğunu görmemiş değillerdir. Ama, kurmak istedikleri sistem bakımından tehlikeli olduklarını anlayınca ayaklarını Japonyadan kesmeyi tercih etmişlerdir.

Yabancılara memleketin kapılarını kapayan Tokugawa'lar japonların da dışarıyla temaslarını menettiler. Onyedinci Yüzyılın ortasında ilan edilen bir kararnameyle her hangi bir japonun Japonya dışına çıkması yasaklandı. Dışarda bulunan bir japon da artık memleketine dönemeyecekti. Şogunlar bir kaç yıl sonra bir yasak daha koydular: Denizaşırı sefer yapabilecek gemi inşa edilmeyecekti. Gemiler ancak japon kıyılarında dolaşmak için olacaktı. Eğer dışarıyla bir münasebet gerekirse, onu şu veya bu japon değil, doğrudan doğruya Şogunluk yapacaktı.

Hani bizde, tek parti devrinde C.H.P. ileri geleni komünistlere kızmış:

"— Komünistmişler!. Size ne oluyor? Komünistlik gerekirse, onu da biz yaparız.."

Gerçekten de Şogunlar, bir tek açık kapıyı, Nagasakiyi bırakmakta tereddüt etmediler. Orada, bir adada yaşamaya icbar edilen Hollandalı tacirler Japonyanın dış dünyayla bir ticaret gütmesini hemen sonuna kadar sağladılar. Hayatları zordu ama, paranın yüzü de tatlıydı.

Şogunların tedbirleri, görülüyor ki yumuşak değildir. Ama bu tedbirlerin, 264 barış yılı içinde Japonyanın iç istikrarını sağlamadığını hiç kimse iddia edemez.

V

UŞİ O UMA Nİ NORİKAERU

At sırtında gitmek boğa sırtında gitmekten evlâdır

(Japon Atasözü)

Eğer "Dünyanın en kahraman çocukları nerede yaşıyorlar?" diye bir soru bana sorulacak olsa, benim buna vereceğim cevap "Tokyodaki Nagataço İlkokunda"dır. Bu, benim Japonyada gezdiğim okulun adıdır. Çocukların kahramanlık sebebine gelince, bunlar japonca yazmasını öğreniyorlar!

Japonca konuşmak bir âlem. Düşününüz, bunu usulü dairesinde yazmayı..

Her dil, eğer bunu size öğreten ananız değilse zordur. Ama siz bir japon çocuğu da olsanız ve japoncayı size ananız bile öğretse güçlük çekmeniz mukadder. Japonyada benim adım Metin-san'dı. Bu, Metin bey demek. Bazen de, benim "Adım Metin beydir" demem gerekiyordu. O zaman, şu küçük ve pek basit cümleyi söylemek lâzımdır: wah - TAH - ku - şi no nah - MAH - eh wah Metin - san deh - su.

Ne kolay, değil mi?

Bir mehtap altında sevgilinizin beline sarılsanız ve ona aşkınızı söylemeniz gerekse "Seni seviyorum" diyebilmek için "Watakusih wa Anataga Sukidesu" demeniz lâzım.

"Ben!" Bir basit kelime, değil mi? Bunun japonyada, bir gün bizim tesbit edebildiğimiz tam 93 şekil deyişi var. Herkes "ben"i kendi durumuna göre söylüyor. Oğlan çocukların "ben"i "bo-ku" dur. Bir budist rahip iseniz "gu-so" demeniz lâzımdır. Samurayın "ben"i başkadır: "ses-şa". Prensesler kendilerinden ancak "wa-ra-wa" diye bahsedebilirler. Yaşlıca adamların "ben"i wa-çi"dir. Küçük kızlar "ben" için "a-ta-çi" derler. Afi kesen gençler "o-re"yi kullanırlar. Genç kızların,"ben"i "wa-ta-ku-çi"dir. Kyoto'nun öğrenci geyşaları, mayko-san'lar için "ben" "U-çi"dir. Bunların adedini yüze çıkarmak işten değildir.

Bir de, bunların yazılmasını düşününüz..

Buna rağmen Japonyada okuyup yazma bilenlerin nisbeti yüzde yüzün biraz altında, her halde yüzde 98'in üstündedir. Yazma.. Konuşma, değil. Bu sefer de, eski D.P. ileri geleninin hikâyesini söyleyeyim.

Menderes adamı, bir parlâmento heyetine sokup İngiltereye göndermiş. Adam, hayretler içinde Türkiyeye dönmüş. Her önüne gelene, hayranlıkla anlatıyormuş:

"— Ne memleket, birader, ne memleket! Sokakta bacak kadar çocuklara rastlıyorsun. Bir ingilizce konuşuyor, bir ingilizce.."

Japon, doğrusu istenilirse yabancı dilleri pek konuşamıyor ama, "ben"in yüz şekilde söylendiği japoncayı sadece konuşmakla yetinmiyor, onu bir de okuyor, yazıyor. Yüzde 98 okuyup yazmanın başlangıcı, Tokugawa Şogunlarının zamanı..

264 yıllık devamlı barış devri Japonyaya sadece, bir dikta idaresi altında siyasi ve sosyal istikrar getirmiş değildir. Bu devrenin Japonyaya başka bir hediyesi görülmemiş bir refah, başka bir hediyesi sınaı mallardaki artış, başka bir hediyesi ticaretteki gelişme, ama belki bunların hepsinin üstünde, okuyup yazmadaki hamledir.

Bugün Japonyada dokuz senelik bir tahsil mecburi. Bunun altı yılı ilkokul, üç yılı ortaokul. Evvelden sadece ilkokul mecburiymiş. Herkes ilkokul mezunu olunca, mecburi tahsile ortaokulu da dahil etmişler. Şimdilik lise ve üniversite tahsili arzuya bağlı.

Japonca, kelimelerin telâffuzu göz önünde tutulmak suretiyle, normal bir alfabeyle pek âlâ yazılabilecek nitelikte. Nitekim okuyup yazmayı ilk öğrenenler 48 harflik bir alfabeyi ezberliyorlar. Bizim, eski harflerdeki "Enver Paşa Alfabesi" gibi bir şey. Ama, şöyle doğru dürüst japonca okumak için lüzumlu alfabede 881 harf var. Yahut, hece. Yok, ciddi japonca yazmak istiyorsanız tam 1700 şekli ezber bilmeniz lâzımdır. Bu, çin tesirinin bir neticesi. Zira, 1700 şekil, hep çin karakteri.

Çin alfabesinin kalabalıklığı, bunun harf değil, hece esasına dayanmasının neticesi. Çok çin kelimesi tek heceli olduğundan, bu, biraz da tabii. Ama, bizim harf esasına dayanan alfabemizle bunu hiç kıyaslamamak lâzım. Çin alfabesinde her şekil bir sese tekabül ediyor ve bizim iki harfimizle ifade edilen bu ses çok zaman bir de kelimeyi şekillendiriyor.

Meselâ çincede "su" kelimesinin karşılığı

olan işareti Kullanıyorsunuz. "suaygırı" yazmak isterseniz, o işareti koyuyorsunuz, bir de "aygır" mânasına gelen aynı tarz başka işareti. Oluyor: "Suaygırı" Ama, çin tesiri japoncanın iliğine işlediğinden burada başka güçlük çıkıyor. Çincedeki "şang" kelimesinin karşılığı olan işaret japoncada "ue" diye okunuyor, "karni" diye okunuyor, "agaru" diye okunuyor, "ageru" diye okunuyor, "noboru" diye okunuyor. Bizde de "üstünde", "üzerinde", "tepesinde" aynı mânaya gelmeyebilir mi? Tıpkı, eski türkçede aynı işaretlerin hem bir mânada, hem bir başka mânada okunabildiği gibi. Japonlar, bir çok teknik kelimeyi çinceden aldıkları için alfabelerini de çin alfabesi modeli üzerinde devam ettirmeye kendilerini mecbur addediyorlar. Gerçi, basit alfabeye dönüşün taraftarları yok değil. Lâtin alfabesini tavsiye edenler de var. Fakat şimdilik, halkının yüzde 98'i okuyup yazan Japonyada bunu çok kimse bir âcil mesele saymıyor.

Bu yüzde 98, Tokugawa devrinin bir eseri.
Tokugawa devrinin başka bir eseri, öz japon sanatındaki, edebiyatındaki gelişme. Kendi içine kapanık bir memleket ne yapar? Kendi imkânlarını geliştirir. Nitekim japonlar da, fert olarak dünyaya kapılarını kapadıkları yıllarda hep milli haslet ve marifetleri üzerinde işlemişler. Ama, bu, çok dar sahada olmamış. Meselâ samuraylar, büyük servet ölçüsünü tarım olarak bilmişler ve bütün Tokugawa devrinde onlar zenginliği pirinç kilesiyle hesaplamışlar. Buna rağmen, asıl servetler ticaret ve sanayi yolundan toplanmış. Mitsui'ler gibi modern devrelerin ekonomik imparatorluk sahipleri o günlerden gelen ailelerdir. Bunu, samuraylar da kabul etmişler. Bunun delili, zengin tacirlerin kızlarıyla evlenen ve maddi durumlarını düzelten samuraylar. Ellerine geçen pirinç kilelerinin fazla mâna ifade etmediğini anlayan ve gören çok samuray, hayatını, sosyal piramidin en alt katında bulunan tacir mirascılarıyla birleştirmekte mahzur görmemiş ve bir orta tabaka böyle doğmuştur.

Servet, refah, rahat hayat Tokugawa Japonyasında da dünyanın her tarafında doğurduğunu doğurmakta gecikmedi. Büyük şehirlerde eğlence yerleri gelişti. İşi başından aşkın japon erkeğinin dinlenme ihtiyacı, meşhur geyşaların sosyal hayattaki yerlerini almalarının başlıca sebebidir.

Fakat bu geyşalık öylesine merak edilen ve bilinmeyen bir müessesedir ki onu bir başka kısımda ve daha uzun anlatmak lâzımdır. Bilinmesi gereken şudur ki 264 yıllık devamlı barış Japonyada bir milli birlik, bir müstakar idare, bir japon medeniyeti ve çok müessese, bir de okuyup yazması olan bir toplum yaratmıştır ve Meiji devrine geçildiğinde reformcular aydınlara muhtaç olunca bunları bulmakta fazla bir güçlük çekmemişlerdir.

Barış, barış, barış.. Dünyanın en büyük nimetinin bu olduğunu anlamak için bir Japonya seyahati hiç de aşırı külfet değildir.

VI

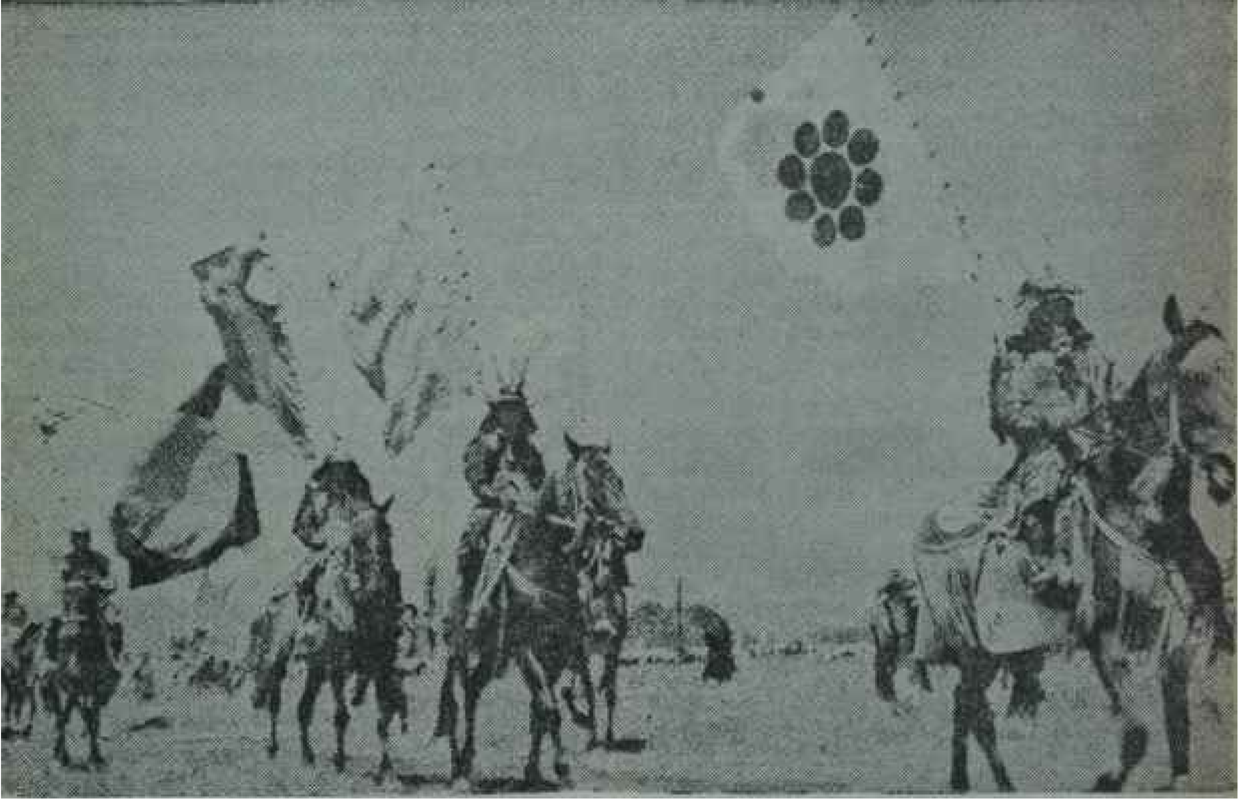
GO Nİ İTTE WA GO Nİ ŞİTAGAE

Bir köye gittin mi, o köyün halkı ne yapıyorsa sen de onu yap
(Japon Atasözü)

Komodor Perry'nin "kara gemiler"i geldiğinde japonlar modern bir millet olmuşlardı, fakat bundan haberdar değillerdi. Bir hamlenin bütün imkânlarını ellerinde tutuyorlardı, fakat bunun tekniğini bilmiyorlardı. Bunların yanında, başkalarının sahip bulunmadıkları manevi hasletlere sahip olmuşlardı.

Ne gibi mi?

Japonyada hala çok edebiyat ve sanat eserinin konusunu teşkil eden "47 Ronin"in hikâyesini burada anlatmak lâzımdır. Bu, 1701 ile 1703 arasında cereyan etmiş bir gerçek hadi-



Japonya, çok uzun bir süre derebeylik idaresi altında kalmış bulunmasının" hatıralarım muhafaza ediyor. Bu hatıralar, modern Japonyada bir çok festivalin konusu. Çocuklar eski samurayların kahramanlıklarını, Şogunların savaşlarını ilgiyle takip ediyorlar. Bunlar törenlerde, bayramlarda sanki yeniden canlanıyorlar.

sedir. Ronin, sahipsiz kalmış samuraylara verilen isimdir.

Bir küçük derebeyi var. Bir gün, Edodayken, kendisinden daha büyük bir derebeyinin öylesine hakaretine maruz kalıyor ki dayanamıyor ve kılıcını çektiği gibi karşısındakini yaralıyor. Edo kalesi içinde kılıç çekmek, ölümle cezalandırılan bir suçtur. Edo makamları da, küçük derebeyine harakiri yapmasını emrediyorlar.

Harakiri, feci bir intihar şekli. Buna mecbur kalan japon, bir kılıçla midesini deşiyor. Bu tarz ölümün ıstırabı fazla olduğundan harakiri yapanların yanında bir yardımcının, bir arkadaşın bulunması caiz. Bu arkadaş, intihar eden midesini deştikten sonra bir kılıç darbesiyle onun kafasını uçuruyor ve ıstıraba nihayet veriyor. Ama, harakiriyi gereği gibi yapmak isteyenler yanlarına böyle birini almıyorlar ve inleye inleye ölüyorlar. Harakiri, yahut daha özel adıyla seppuku şerefli ölümlerden biri.

Rakibini yaralayan derebeyi, kendisine emredildiği gibi harakiri yapıyor ve ölüyor. Artık onun samurayları ronin haline gelmişler, yani efendisiz kalmışlar ve statülerini kaybetmişlerdir. Bunlardan 47 tanesi efendilerine öylesine bağlıdırlar ki onun intikamını almak için and içiyorlar ve ölümüne sebep bildikleri rakibini öldürmeye karar veriyorlar.

Fakat bunlar bilmektedirler ki polis kendilerini göz hapsinde tutmaktadır. Eğer bir harekete hemen geçerlerse, önleneceklerdir. O yüzden evvela şüpheleri dağıtmak lâzımdır. Liderleri kendisine sarhoş bir serseri süsü veriyor ve zannettiriyor ki ortada korkulacak bir husus yoktur. 1701 Japonyasında oynanan, 1965'te çevrilecek "Soğuktan gelen casus" filmidir.

İki sene bekliyorlar. Bütün şüpheler dağıldıktan sonra bir karlı gece o derebeyinin Edodaki malikânesini basıyorlar. Derebeyinin kafasını kesiyorlar ,onun çok samurayını da öldürüyorlar. Efendilerinin intikamı alınmıştır. Ancak bu hareketleriyle Edo makamlarına da karşı gelmişlerdir. Ceza görmeleri lâzımdır.

Japonyanın mutlak hâkimi Edo Hükümeti tereddüt ediyor. İşlenmiş olan bir suçtur. Fakat

bu roninler bir gerçek japon silâhşörünün efendiye olan sadakatini, vefasını, bağlılığını o kadar dramatik şekilde dile getirmişlerdir ki halk onları derhal milli kahramanlar mertebesine yükseltmiştir. Muharip sınıfın, sosyal piramidin en üstündeki insanların davranışının bu olması, japon âdetlerinin bir icabıdır.

Şogon Hükümeti uzun boylu düşünüyor. Nihayet onları, şerefli ölüme, harakiri yapmaya mahkûm ediyor. 47 Ronin, gözlerini kırpmaksızın karınlarını deşiyorlar. Bunlar şimdi, Tokyo dışındaki bir küçük mabette yanyana yatıyorlar ve japon karakterinin en asil örneklerinden birini temsil ediyorlar.

Bunlar, ikinci Dünya Harbinin meşhur Kamikazelerinin, intihar pilotlarının ahfadıdırlar. Kamikaze "ilâhi Rüzgâr" demek. Onüçüncü Yüzyılın sonundan kalma bir isim 1281'de Moğollar, muazzam bir donanmayla Japonyanın işgaline kalkışıyorlar. Adaya geliyorlar ve karaya çıkıyorlar. 150 bin kişiler. O devrin görmediği bir korkunç kuvvet. Bütün dünyaya, bilhassa atlılarıyla duman attırmışlar. Bunlara karşı japonlar, teke tek döğüşe alışmış silâhşörlere sahipler. Fakat, sahile bir duvar yapmışlar. Kendilerini oradan savunuyorlar. Moğollar süvarilerini ve esas kuvvetlerini çıkarmak üzereler. Bu sırada bir tayfun patlıyor. Moğol donanması perişan oluyor, oraya gömülüyor. Japonlar esen rüzgâra Kamikaze adını veriyorlar. Tanrılar, Japonyayı korumuştur, Japonyanın tanrılar tarafından korunduğu, ona bir şey olmayacağı inancı tâ ikinci Dünya Harbine kadar sürmüş ve bir çok hatalı, cüretkâr, hesapsız adıma sebep olmuştur ya..

Tokugawa Devri, işte bu çeşit bir milleti yaratmıştır.

Millet böyle olduğundan dolayıdır ki Komodor Perry'nin "kara gemiler"ine teslim olmayı samuraylar, bilhassa Tokugawa Şogunluğuna karşı hiç bir zaman ısınmamış, ona ancak tahammül etmiş Batı Japanya samurayları bir isyanın vesilesi saydılar. 1865'lerde Japonyanın her tarafından yükselen ses "Son-o jo-i" idi. Yani "İmparatora saygı barbarlar defolsunlar". Modern zamanların "Go home"u. Tokugawa Şogunluğu, 1600'lerden başlayan iktidarını bu tuhaf hava içinde kaybetti.

Tuhaflığına, havanın tuhaf olmadığını hiç kimse söyleyemez. Zira Tokugawa Şogunluğu tam ikibuçuk yüzyıl Japonyayı böyle bir âkibetten korumaya çalışmış, kapılar bir defa yabancılara açılırsa sonun ne olacağını görmüş ve söylemiş, millete buna karşı, âdeta korkunç bir yabancı düşmanlığı aşılamıştı. Millet için yabancılar "barbarlar"dı. Fakat 1854'te, Amerika zor kullanınca, mukavemet imkânı kalmamıştı. Kapıları ya amerikalılar zorla açacaklardı, ya Şogun bizzat açacaktı. Şogun, Japonya için en az zararlı hal çaresini seçmişti. Şimdi, bundan dolayı kınanıyordu.

Amerikalıları diğer "barbarlar" takip etmekte gecikmediler. Madem ki Japonyadan bir delik açılmıştı, onlar da içeri gireceklerdi. Hem, bunun yolunu da Komodor Perry göstermemiş miydi? İki yıl içinde Edo Hükümeti İngiltere, Rusya ve Hollandayla aynı cins andlaşmalar imzaladı. 1856'da ise ilk amerikan Başkonsolosu, Townsend Harris dört başı mâmur bir ticaret andlaşmasını müzakere etmek için Japonyaya geldi. Yabancılar, arzuladıkları imtiyazları almışlardı.

Şogun Hükümetinin hangi zaruretler karşısında böyle hareket ettiğini ne Kyoto'daki Saray anlamak istedi, ne halk. "Son-o jo-i" diye bağırmak, "barbarlar"ın Japonyadan atılmasını istemek daha kolaydı. Japonyada da öyle yapıldı. Şogunların millete aşıladıkları yabancı düşmanlığı onları milletin desteğinden, itaatinden mahrum bıraktı. Milletin ve çok samurayın nazarında Şogun Hükümeti İmparatorun arzusuna ihanet etmişti. Memlekette siyasi cinayetler, isyanlar ve yabancı katliâmı başladı. Fakat tebasına dokunulan devletlerin tepkisi sert oldu. Bunlar, mukabelebilmisil olarak Japonyanın bir kaç noktasını bombaladılar. Bu, Şogunların daha da gözden düşmelerine yol açtı.

Şogunlar, İmparator adına hükmettiklerini daima ilân etmişlerdi. Şimdi, İmparatorun arzusunun "barbarlar"ın Japonyadan atılması olduğu bütün memlekette ağızdan ağıza dolaşıp duruyordu. Japonyada esen yeni bir havaydı. Memleketin Şogunların idaresinde kalmasına artık imkân yoktu.

Son Şogun, işte bu şartlar altında kudreti, götürüp İmparator Merji'ye teslim etti.

Gariptir, ancak sorumluluk ellerine geçtikten sonradır ki yabancıların atılmasını isteyenler bunun, kuvvetlenmeden yapılamayacağını anladılar ve, tıpkı, devirdikleri Şogun gibi olup bittiyi kabul etmek zorunluğunu duydular. Kuvvetlenmenin çaresi ise, kuvvetli ne yapmışsa onu yapmaktı.

Japonyada batılılaşma ve reform devri, böyle açıldı.

Gelecek yazı

Uzak Doğuda bir dev doğuyor

Bizimle istediğiniz gün New York'a aktarmasız uçabilirsiniz. Roma ve Paris'te bir müddet kalıp vakit geçirmeniz de elinizdedir.



Tereddüt etmeyiniz... New York'a aynı uçakla aktarmasız yegâne servis bizdedir. Öğle üstleri başlıyan uçuşlarımız herkes için en müsait saattedir. Haftada on sefer yapan uçaklarımızdan birini seçerek, aynı günün akşamı New York'a varabilirsiniz.

Aceleniz yoksa... ilâve ücret ödemeden arzu ettiğiniz Avrupa şehrinde bir müddet kalabilirsiniz. Seferlerimizden üçü Roma ve Paris üzerinden, yedisi ise Belgrad, Viyana, Münih, Frankfurt ve Londra yolu ile yapılmaktadır.

İşte bir hakikat daha: Pan American, Birleşik Amerika'ya diğer herhangi bir havayolundan fazla sefer yapmaktadır. Bizimle uçunuz. Atlantik aşırı tarifemiz hiçbir zaman bu derece ehven olmamıştır. Yolculuk esnasında mükemmel servisten ve Paris'in meşhur Maxim's lokantasının hazırladığı nefis yemeklerden büyük bir zevk duyacaksınız.

Fazla bilgi için PanAm Seyahat Acentenize veya Bürolarımıza müracaat ediniz:

İstanbul: Hilton Methali, Tel: 47 45 30
Ankara : 53 Atatürk Bulvarı, Tel: 12 11 20
İzmir : İzmir Palas Oteli, Tel: 32 1 00
Adana : Agba Oteli, Tel: 1501

Dünyanın en tecrübeli havayolu

ATLANTİKTE BİRİNCİ — PASİFİKTE BİRİNCİ
IÂTİN AMERİKADA BİRİNCİ — DÜNYA TURUNDA BİRİNCİ



Batı - Doğu

Zorlu misafir

Hafta içinde bütün dünyanın gözleri, hiç şüphesiz, Moskovaya çevrili kalacaktır. Bazı yorumcular, Sovyet başkentinden alınacak haberleri ümitle, bazıları heyecanla, bazıları da korkuyla bekleyeceklerdir. Kremlimin kalın duvarları arkasından sızacak sözler, muhteşem ziyafet sofralarında yapılacak konuşmalar inceden inceye didiklenip anlamlandırılmaya çalışılacaktır.

Gerçekten, şu satırların yazıldığı sırada Moskovada İkinci Dünya Savaşı sonrası döneminin en önemli olaylarından biri geçmektedir. Batının geçimsiz çocuğu Fransız Devlet Başkanı General De Gaulle, Sovyet yöneticileriyle görüşmeler yapmak üzere Sovyetler Birliğine gitmiştir. Hatırlanacağı üzere, De Gaulle'ün böyle bir yolculuk yapacağı bundan bir süre önce açıklandığı zaman, bazı diplomatik çevreler bunun arkasından bir Fransız-Sovyet anlaşması çıkabileceğini düşünerek endişeye kapılmışlardı. Bunların arasında De Gaulle'ün Batı dünyası içindeki bağımsızlık savaşını hiç de dostça olmayan bakışlarla izleyen Birleşik Amerikalı yöneticilerle Moskovada Almanyanın pazarlık konusu yapılmasından korkan Bonn hükümeti de vardır. Oysa bazıları da, bu yolculuğun Hrutçofun Birleşik Amerika yolculuğundan sonra büyük devletler liderleri arasında en önemli buluşmayı sağlayacağını söyleyerek, bunun sonucunda soğuk savaşta bir yumuşama olabileceğini düşünmektedirler.

De Gaulle'ün bu yaşta bu kadar yorucu bir yolculuğa kalkışmasının nedeni acaba nedir? Bu soruyu kesin olarak cevaplandırmak mümkün değildir. Gerçi Fransa ile Sovyetler Birliği arasında kolayca görüş birliğine varılabilecek bir sürü konu vardır. Bunların başında, Avrupadaki amerikan varlığının şu veya bu biçimde tasfiyesi gelmektedir. Hiç şüphe yok ki Sovyetler Birliği, De Gaulle'ün NATO içinde açtığı ayrılık bayrağını büyük bir memnunlukla karşılamaktadır. Aynı biçimde, Kremimin, De Gaulle'ün İngiltereyi Ortak Pazarın, dolayısıyla Avrupanın dışında tutmak istemesini de memnunlukla karşıladığına şüphe voktur. Bundan başka, Sovyetler Birliği gibi Fransa da Oder Neisse çizgisini Almanyanın doğu sınırı olarak kabul etmektedir. Bonn'u son derece endişelendiren bu durum, Kremlini pek sevindirmektedir.

Cümlenin maksadı bir amma..

İki devletin şu sırada üzerinde kolayca anlaşabilecekleri bir başka konu da, Vietnam anlaşmazlığının barışçı yollardan çözülmesi gereğidir. Zaten, bu konuda Birleşik Amerika ile sterlinin değerini koruyabilmek için Washington'un desteğine muhtaç olan İngiltereden başka anlaşmayan devlet kalmamıştır.

Ancak, aralarındaki bu ortak noktalara rağmen, Fransa ile Sovyet Birliğinin anlaşamadıkları *ö*nemli konular da vardır. Gerçi General De Gaulle kendi görüşlerinin günün birinde Moskova tarafından da kabul edileceğine inanmaktadır ama, Sovyet yöneticilerinin Generalin Avrupa birliği konusundaki ülkü çok geniş düşüncelerine pek iltifat etmedikleri ortadadır. Atlantikten Urallara kadar uzanacak bir Avrupa birliği; Sovyetler Birliğinin yarısından büyük bir parçasını kendi dışında bırakmak acayipliğini taşıması bir tarafa, Doğu Avrupa ülkelerinin Kremlin karşısında bağımsızlıklarını ilân etmelerini gerektirecektir ki, Sovyetler şimdilik bu kadar bağımsızlığa taraftar görünmemektedirler. Ancak, De Gaulle'ün bu gerçekleşmesi güç tasarısının bugün değil yalnız Avrupanın, dünyanın en dikenli sorunlarından biri olan Almanyanın birleştirilmesi konusunu kendiliğinden çözeceği de ortadadır.

İki devletin anlaşamadıkları konuların ikincisi, çekirdekli silâhların yayılmasıdır. Bilindiği gibi, Sovyetler Birliği de tıpkı Birleşik Amerika gibi, nükleer silâhlar klübünün genişlemesinden büyük bir endişe duymaktadır. Fakat tıpkı Komünist Çin gibi Fransa da, bu endişelere aldırmadan, kendi çekirdekli gücünü geliştirmek yolundadır. Sovyet yöneticileri, haklı olarak, Fransa söz dinlemediği sürece Komünist Çine söz dinletmenin de çok güç olacağını düşünmektedirler. Fakat inadı bir kere tuttuğuna göre, De Gaulle'ü girdiği yoldan çevirmek her kabadayının harcı değildir.



Fransa ile Sovyetler Birliğinin üzerinde anlaşmaları güç görünen bir başka sorun da, Komünist Çin karşısında izlenecek politikadır. Her keresinde sureti haktan görünmeye çalıştığı halde, Sovyetler Birliği, Komünist Çinin büyük devletler tarafından tanınmasından, Mao Çe-tung ekibinin kuvvet ve itibar kazanacağını düşünerek, memnunluk duymamaktadır. Oysa De Gaulle yalnız Çini tanımakla kalmamış, bu devlete istediği yardımı yapmaya hazır olduğunu da açıklamıştır. Gerçi Çinli yöneticilerin Fransanın uvertürlerine yüzverdikleri yoktur ama, ileride bu konuda nasıl bir tavır takınacaklarını kestirmek şimdilik mümkün değildir.

Desinler de desinler..

Nihayet, Birleşik Amerikaya karşı bağımsızlık bayrağı açmış olmakla beraber, De Gaulle ile Sovyet yöneticileri arasında, Batı-Doğu ilişkilerinin genel nitelik ve görüntüsü konusunda da görüş ayrılıkları olduğunu söylemek gerekir. De Gaulle bu ilişkilerin düzelmesi için Almanyanın hür seçimlerle birleştirilmesi gerektiğini düşünmekte, buna karşılık, Sovyetler Birliği de, birleştirilmiş bir Almanyadan büyük endişe duymaktadır. De Gaulle'e göre bu seçimler, ancak Avrupadaki askeri bloklar eridiği ve kendi düşündüğü anlamda bir Avrupa birliği kurulduğu gün yapılabilir. Sovyetler Birliğinin böyle bir birlik konusunda ne düşündüğü yukarıda belirtilmişti. Askeri blokların erimesi ise, hiç değilse bugün için, uzak bir hayale benzemektedir.

Bütün bunlara bakılınca, De Gaulle'ün Moskova gezisinden nasıl sonuçlar alınacağını kestirmenin kolay olmadığı kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Yalnız bir nokta kesinlikle söylenebilir: Moskovaya gitmekle De Gaulle, Fransanın Batı - Doğu ilişkileri üzerinde önemli rol oynayabilecek büyüklükte bir devlet olduğunu göstermek istemektedir. Galiba, asıl amacı da bundan başka birşey değildir.

TUH...KEŞKE US.ROYAL ALSAYDIM!

Lâstik patlaması herkesin canını sıkar... Hele bu trafiğin sıkışık olduğu bir yerde vukubulursa... Böyle bir aksilik ihtimalini mümkün olduğu kadar azaltmak için tedbirli davranınız... U. S. Royal lâstikleri fazla yüke, sarsıntıya, darbelere, hararete karşı çok dayanıklıdır. Harika birleştirici CVC sayesinde lâstiğin taban ve gövde kisımlarının ayrılması ihtimali bertaraf edilmiştir. İmalâtta münhasıran naylon iplikler kullanılır. U. S. Royal lâstikleri her türlü yola çok iyi oturur. Rahat direksiyon sağlar. Vasıtanızı U. S. Royal lâstikleri ile donatarak lâstikten yana rahat ediniz.

U. S. Royal lâstiklerinin, her vasıtaya uygun bir çeşidi vardır.



Tüli'den haberler



Generaller ve sefireler

Genel Kurmay ikinci Başkanı Org. Refik Tulga ve eşi, Orduevi salonlarında güzel bir parti verdiler. Partinin görünüşü askeri değil, diplomatikti: Ankarada bütün büyükelçiler, askeri ataşeler, bir de yerli diplomatlarımızdan birkaç kişi... Genel Kurmaydan birkaç general vardı, fakat Org. Tulgadan başka herkes sivildi. Askeri dekor içinde verilen partinin de hiç bir kusuru yoktu. Şık ve güzel sefireler yeni Orduevi binasından, dönerli pilâvlı büfeden, hiç bir şeyi aksamayan servisten çok hoşlandılar.

Kim ne derse desin, Tulgaların dost çevresi çok geniş. Bn. Tulga da Ankaranın en popüler kadınlarından biri. Orduevinde verdikleri parti bu gerçeği bir kere daha ortaya koydu. Küçük çiçekli emprimeden, yakası açık elbisesi, uzun küpeleri, kısacık kesilmiş saçlarıyla Bn. Tulga, çok şık sayılmasa da, hoş bir evsahibesiydi. Zaten kendisi çok şık olmaktan, elbiseden konuşmaktan hiç hoşlanmazmış. Kapıda misafirlerini karşılarken herkesi "Bayan" diye karşılıyor, kelimelerin altını âdeta çiziyordu. Diplomatik kalabalık arasında eski Senato Başkanı Enver Aka ve eşi, eski elçilerden İzzettin Aksalur ve eşi, Necdet Egeran, Cihat Renda, Prof. Yavuz Abadan, Prof. Nermin Abadan, Prof. Afet İnan da varlardı ve toplantıya ayrı bir çeşni veriyorlardı.

İstanbul sosyetesinde yaz

Kış mevsimini çok hızlı geçiren İstanbul sosyetesi, bahar gelince biraz yavaşlamıştı. Kimi yazlık evine taşınma hazırlığındaydı, kimi yazlık gardrobunu düzenleme çabasında. Avrupaya gidenlerin bir kısmı hâlâ dönmedi, fakat geçirdiğimiz hafta sosyete artık, yaza dönüş havasındaydı. Moda Deniz Klübü, eski geleneklerine uygun bir şekilde, Perşembe gecesi kapılarını açtı ve İstanbul bütün şıklığı, bütün güzelliğiyle klübün terasında arz-ı endam etti. Bütün kadınlar takmış-takıştırmışlar, inadına bir şıklıkla gelmişlerdi. Kalabalık arasında bazı Ankaralılar da göze çarpıyordu. Tabii, başta Ayşe Kulin. Pembe bir tuvalet giymiş olan Kulin, yânında Tevfik Kâzım Kemahlının oğlu Eren Kemahlı, klübün alt terasında modern dansları romaritize ediyordu. Ankaralı kadınlardan bir başkası da sade beyaz elbisesi, inci kemeriyle Alev Berkerdi.

Şerif Yüzbaşıoğlunun orkestrasıyla neşelenen gecede keyfi kaçanlar da az değildi. İstanbulun meşhur terzileri bir azizlik yapmış, Nükhet Erenyol ile Hakkonun zarif sahibesi Madam Hakkoya aynı biçim elbiseleri dikmişlerdi. Klübün aristokrat havasını Haydarabatın genç Prensi Bereket Cah veriyor, Esra Bereketin boynunda da kocasının serveti parlıyordu.



Jale Tulga misafirlerini ağırlıyor
Şık *ve ciddi bir evsahibesi*

"Hep beraber, elele.."

Geçirdiğimiz hafta, İstanbul sosyetesi ortak bir slogana da kavuştu: Başkanlığında Erol Simavinin bulunduğu İstanbul Tıp Fakültesi Hastâhane ve Kliniklerini Kalkındırma Derneğinin Çınar Oteli salonlarında tertiplediği yemekte Dekan Prof. Cihat Abaoğlu ve öğrenci Demir Budak, konuşmalarıyla sosyeteyi, meseleleri "elele, hep beraber" çözmeğe davet ettiler. Doğrusu istenirse, sosyete, Tıp Fakültesini kalkındırmaya iyice kararlı görünüyor. O gece dağıtılan broşürlerden kısa zamanda epeyce iş gördükleri anlaşılıyor. Prof. Abaoğlu dekanlık koltuğuna oturduktan sonra birçok buzları da eritmiş sayılır.

Çınardaki yemekte meşhur "147'-ler" grupundan bazı profesörler de vardı. Yalnız, Ekrem Şerif Egeli nin yeri boştu, nedense. Buna karşılık, kardeşi Reşit Egeli gecenin çok neşeli kişilerinden biriydi.

Çınar toplantısı da tabii müthiş şıktı. Kısmet İpekçi, üstü işlemeli,

jat rengi elbisesi ve mantosuyla İstanbulun şık kadınları seçimine yeniden oy topluyor. Mefkure Şerbetçi, Avrupa dönüşü, Paris modasının kısa etek modasına mukavemet eden bir kadın olarak görünüyordu. Yeniköy grupunun kadınları da o gece hem şık, hem de çok faaldiler.

Büyüklere eğlence

CHP Maraş milletvekili Kemali Beyazıt, torunu Kemali şerefine bir düğün yaptı. Küçük Kemali, Kavaklıdere Sporting Klübünün iç salonuna kurulan sünnet yatağında hafif sızlanarak yatarken, annesi, babası, büyükannesi ve büyükbabası da sayısı üçyüzü aşan davetlileriyle "tâbesabah" eğlendiler. Ankara uzun zamandır böylesine bir sünnet düğünü görmemişti, denebilir. Hava biraz serin olmasaydı misafirler daha da memnun olacaklardı. Fakat misafirlerini ağırlamak hususunda kuşsütünü bile unutmayan evsahipleri, meteoroloji raporlarını tabii ki değiştiremezlerdi

O akşam, CHP'nin" Ankarada bulunan bütün milletvekilleri, senatörleri ve İl Teşkilâtı düğündeydiler. CHP'li kadınların görünüşü de, şıklık ve zerafet bakımından AP'li kadınların görünüşünden çok farklıydı. AP'liler,iktidar elbisesini de, modanın çizgilerini de hâlâ biraz rahatsız taşıyorlar.

Eski alışkanlıklar

Ankara Palas salonları, eski DP-lilerin karargâhı olmaktan kurtulamadı. Eski iktidar mensupları eski alışkanlıklardan kolay kolay vazgeçemiyor, yine burada buluşuyorlar. Samet Ağaoğluları, Zeyyad kabüzziyaları, Agâh Erozanları, Necmi Yücelleri ve Ahmet Tokuşları gördükçe insan, "takvim yaprakları geriye mi çevriliyor?" diye düşünüyor.

Tabii, pavyonun kalabalığı büsbütün 'başka. Orada politikadan uzak, karma bir kalabalık göze çarpıyor ve Kanat Gürün şarkılarıyla dansetmekten başka bir şey düşünülmüyor.

Sosyetenin AP kalecisi

Ertuğrul Köprülü ve eşi, Kavaklıdere Tenis Klübünde verdikleri kokteylle sosyete alanında hangi kaleyi tuttuklarını bir daha gösterdiler. Tuna Köprülü, sarı şantung elbisesi ve kısa saçlarıyla çok ateşli bir AP kalecisiydi. Klübün kapısından AP'li Bakanlar ve milletvekilleri girdikçe gözleri parlıyor, onları nasıl ağırlıyacağını bilemiyordu. Fakat kokteylde sadece AP'liler değil, bazı CHP'liler, çok sayıda amerikalı ve yabancı diplomat, Dışişleri Bakanlığından bazı genel müdürler de vardı ve tam "kokteyl" bir kalabalıkta herkes, kendi meslek ve partisine göre gruplaşarak, birbirlerini süzüyordu.



İhsan Topaloğlu ve Selahattin Özgür
Toksin maçı

Petrol toksinleri

Eski TPAO Genel Müdürü CHP senatörü İhsan Topaloğlu, boş vakitlerinde Hipodromdaki Tenis Klübünde raket sallıyor. Yakışıklı senatörü görenler de petrol kokusu duyar gibi oluyorlar.

İhsan Topaloğlu geçen gün, tabii senatör Selâhattin Özgür ile maç yapıyordu. Anlaşılan biri petrol, öteki de ihtilâl toksinlerini atıyordu. Son günlerde Türkeşin konuşmaları, Dündar Seyhanın yazıları, eski MBK üyesinde de hayli toksin birikimi yapmış olacak.



Şeytan tırnağı

Genç diplomatlarımızdan Yüksel Söylemez, Kıbrıs Bürosu çalışmaları, mihmandarlık görevleri arasında "Şeytan Tırnağı" adlı ,şiir kitabını yayınlamağa da vakit buldu. Ankaradaki birçok evde "Şeytan Tırnağı"ndan mısralar okunuyor, yeni şiir üzerine tartışmalar yapılıyor. Yüksel Söylemezin şairliği yanında ressamlığım da yabana atmamak lâzım. Bang-Kokda bulunduğu sırada açtığı sergiyle hayli ilgi toplamış. Şurasını belirtmek yerinde olacak: Yüksel Söylemezin şiirleri hiç de diplomatik şiirler değil. Hariciyedeki kuşak değişikliğini belirten, eski kuşağa da şeytanca tırnak atan şiirler...

SOSYAL HAYAT

Sanat

Seramikte reform

Düz, uzunca saçlı, ince yapılı genç kadın, Bayındırlık Bakanlığı konferans salonunu dolduran kalabalığa baktı, bir soluk düşündü, sonra çok tabii bir sesle:

"— Buluşum fevkalâde birşey değil. Bana, 'nereden aklınıza geldi?' diye soruyorlar. Ben ise, bunun, bu meslekte olanların bugüne kadar nasıl aklına gelmemiş olduğuna hep şaşıyorum. Çünkü, gördüğünüz gibi, seramiğin mimaride bu şekilde kullanılması modem mimariye geniş ufuklar açmakta, ekonomik olduğu kadar da pratik ve güzel olca vasfını biraraya getirmektedir" dedi.

Mimar ve mühendislerden müteşekkil topluluk, bu sözleri büyük bir merakla dinliyordu.

Olay, geride bıraktığımız hafta içinde Ankarada geçti. Yeni buluşuyla badanayı tarihe karıştırma iddiasını ortaya atan, mimar ve mühendislerin ilgisini çeken seramikçi Lerzan Ökeyi İstanbullular, zaten uzun yıllardır sergileriyle, Teknik Üniversite televizyonunda verdiği teknik derslerle çok iyi tanımaktaydılar. Ankaralılar ise, özellikle son aylâr içinde onun mimariye getiraiği yeni buluşla ilgilenmişler, sanatçının İmar- İskân Bakanlığında, halkın önünde, bütün formülleri açıklıyarak verdiği demonstrasyonlu konferans büyük merak uyandırmıştı.



Seramikçi Lerzan Öke çalışıyor
Kendi alanında reformcu

Onaltı yıllık emek

Lerzan Öke çimentoya oksit boyalarla çeşitli renkler vermekte, böylece büyük bir reforma giderek, sıvadan sonra badanayı kaldırmakta, elde ettiği renkli ve canlı yüzeyde istediği sanatı gösterebilmektedir. Onaltı yıldır seramik üzerinde çalışan Öke, beş yıldır seramiğe çimento ekleyerek bu değişik tarzı ortaya atmış ve bunu ispatlamak için de Türkiyede ve Avrupada otuzbeş sergi açmış, Avrupada sekiz defa televizyona çıkmıştır. Böylece, yıllarca üzerinde çalıştığı seramiği daha imkânlı, daha zengin bir hale getirmiş olan sanatçı, seramiğin düzlüğünden kurtulmuş, çimento karışımı ile elde ettiği girinti-çıkıntılar sayesinde, tabiata "ait herşeyden faydalanma imkânına kavuşmuştur. Bu şekilde, deniz kabuklarından çakıl taşlarına kadar herşey seramiğe girmekte ve ona zamanımızın esprisini, tarihi hikâyeleri canlandırma imkânım vermektedir.

Lerzan Öke, seramiği çimento ile karıştırdıktan sonra, yalnızca yaptığı ufak sanat parçalarıyla yetinmemiş ve bunu modern mimariye aktarma çarelerini de aramış, bunun için uzun bir ispatlama savaşına geçmiştir. Öke, Avrupada açtığı sergilerde, eserlerini sattıktan sonra konferanslar ve okullarda dersler vererek, yaptığı anlaşma gereğince, yeni eserlere kavuşmakta, tekrar bunları satarak yeni bir konferans turuna çıkma imkânını bulmaktadır.

Daha geniş ufuklara doğru

Öke, tabii, badanayı büsbütün tarihe karıştırmak iddiasında değildir. Ama, bazı inşaatlarda, özellikle turistik köy evlerinde, sayfiye evlerinde boyasız çimento yerme boyalı çimentonun amaca ne derece hizmet edeceğini anlatmış, demonstrasyonları ile gerçekten modern mimariye yeni bir sıcak görünüş kazandırabileceğini ispatlamıştır. Seramikle çimento karışımı, ayrıca rölief ve fresk çalışmalarını çok kolaylaştırmaktadır. Böylece, büyük binaların bazı cephelerini BTB ve çini çalışmaları gibi zor ve çok pahalı, o nispette de modası geçmekte olan bir tarzdan kurtarmak, bu cepheler üzerinde seramik-çimento karışımından faydalanarak, sanat eserleri meydana getirmek mümkündür.

Öke, küçük parçalar ve belirli yüzeyler üzerinde çalışmaktan âdeta yorulmuştur. Sanatım daha geniş yüzeylere uygulamanın sabırsızlığı içinde, sadece uygulamakla yetinmemekte, memleket memleket dolaşmakta, anlatmakta, ispatlamaktadır. Buluşunu, formüllerini de açıklıyarak, kabul ettirmeye uğraşmakta ve belki de, dünyada ilk defa, sanatım kendisine saklıyan sanatçının biraz kıskanç, biraz bencil davranışından sıyrılıp, sanatım bir kamu hizmeti olarak ilân etmektedir.

Dernekler

Köyde sergi

Beraat Renda eğildi, modern yakalı, atik - tetik, şık bir tayyörü gözden geçirdikten Sonra, yanındaki siyah saçlı gençkıza döndü:

"— Gerçekten güzel olmuş, güle güle giyin" dedi.

Olay, geçtiğimiz hafta içinde, Ankaranın Gölbaşına bağlı Hacımuratlı köyünde geçti. Siyah svetersli gençkızın ismi Semiha Susamlı îdi. Susamlı, Fatma Demir ve köyün diğer gençkızları, anneleri, muhtarın eşi Munise Dülger, İmamın eşi Ümmiye Sağlamcı ile Ankaradan gelen misafirleri karşılamışlar, sergilerini gezdiriyorlardı. Türk-Amerikan Kadınları Kültür Derneği Köy Kolu Başkam Beraat Renda, Mrs. Grant ve diğer dernek üyeleri de sergideki eşyaları bir bir, büyük bir titizlikle inceliyor, gipur danteli

hatırlatan çok nefis dantel örgüleri, modern batlı tayyör ve elbiseleri, pratik ev elbiselerini, mutfak önlükleriyle işlemeli, güzel sedir örtülerini ve puf kılıflarını hayranlıkla seyrediyorlardı.

Hacımuratlı, Türk - Amerikan Kadınları Kültür Derneği Köy Kolunun her hafta ziyaret ettiği üç köyden biridir. Üyeler, köylerde nakış ve dikiş kursları açmakta, okullarda çocuklarla meşgul olup, onlara şarkılar, türküler öğretmekte, köyün ekonomik ve sosyal yönden kalkınmasını sağlıyacak hamlelere köy halkını teşvik etmektedirler. Yavrucuk köyü, bu şekilde, halkın isteğiyle bir çamaşırhaneye, okula, öğretmen odasına ve hamama kavuşmuştur. Üyeler, gittikleri köylere sıhhî helanın faydalarını anlatarak, halkın bunları yapmasına önayak olmuşlardır. Ayrıca üyeler, köy kızlarının ve köy kadınlarının boş zamanlarını değerlendirme amacıyla onlara piyasada tutunacak işler öğretmişler, bu sayede Ankarada moda olan ip çantalar bir yıl içinde 12 bin liralık gelir getirmiş, hem boş zaman değerlendirilmiş, hem de köy kadınlarına bir miktar harçlık sağlanmıştır.

Yapılan başka işler

Köy Kolunun başka bir amacı da köy çocuklarını çalışmaya, okumaya teşvik etmek, bu yolda gerekli imkânları aramaktır. Dernek, ilkokulu bitiren, fakat çok iyi okudukları halde okuma imkânı bulamıyan beş çocuğa burs sağlamış, bunlardan bir tanesi, devam ettiği Hasanoğlan Enstitüsünün sınavlarını kazanarak, dernek bursundan başka bir köy çocuğunun yararlanmasını sağlamıştır. Öğrencilerden bir tanesi kızdır ve Bahçelievlerdeki Kız Sanat Okuluna devam etmektedir. Dernek her üç köyde de gençler için birer kütüphane açmıştır ve bir Gençlik Klübü kurulmuştur.

Hacımuratlı köyünün bir şansı da, iyi bir öğretmene, aydın bir imama ve aynı şekilde aydın ve çalışkan bir muhtara ahip olmasıdır. Köyde kaç-göç yoktur. Köylünün kıyafeti, sergideki elbiselerin göstermelik olmadığını ispat etmektedir. Köy halkı, Ankaradan gönüllü olarak her hafta köye gelen tanınmış terzi Zarife Çiftok ile, nakış dersi veren ve nakışı ev eşyası, satılır, kullanılır eşyalar üzerinde pratik hale getiren Necdet Tanacanın derslerinden, kısa süre içinde, hayret edilecek şekilde yararlanmışlardır. Şimdi köy kadınlarının bütün isteği, okur-yazar olmıyanlar için bir yetişkinler kursu açılması ve dikiş derslerinin devamıdır.. Köy halkı, arada sırada toplanabilecek, eğlenceler düzenleyecek bir binaya da şiddetle ihtiyaç duymaktadır. Bunun için, dernek vasıtasıyla Çankaya Kaymakamlığına başvurulmuştur.

Hacimuratlı köyündeki sergiden çıkanlar, meydanda Zülfiyenin akordeonunu dinlemeye koyuldular. Eşini kaybeden, üç çocuğunu yalnız başına yetiştiren Zülfiye akordeonunu çalarken, köyün gençkızlarıyla yetişmiş gençleri de elele, Zülfe yenin melodilerine uyarak, oynuyorlardı.

Madalyonun İki Yüzü

Faruk GÜVENÇ

Geçenlerde gazetelerde küçük bir haber gözüme çarptı: Tiyatro ile Opera ayrılmış, Opera Genel Müdürlüğüne Aydın Gün getirilmiş. Bir de kulaktan kulağa dolaşan bir haber var: İstanbul Şehir Orkestrasının devlete bağlanması konusunda olumlu kararlar alınmış, kesin bazı adımlar atılmış. Ve bütün bu işlerin altında Adnan Ötükenin imzası! Evet, aydın çevrelerin aylardanberi şimşeğini üstüne çeken Kültür Müsteşarı Adnan Ötükenin imzası!.. Operayla Tiyatronun ayrılması, İstanbul Şehir Orkestrasının devlete geçmesi için yıllardanberi yazmadığımız yazı, söylemediğimiz söz kalmadı. Büyük büyük isimlerle parlak "Danışma Kurulları" toplanır, ayrılsın, bağlansın diye kararlar alır, koca koca Eğitim Bakanları "bu işin davacısıyım, takipçisiyim" derler, sonra gelecek danışma kurulu toplantısına kadar hep birlikte uykuya yatılır. Milli Eğitim Şûrası aynı karara varır, arkasından bir uyku daha. İstanbul Şehir Orkestrası konusunda bir Başbakandan bile söz almıştık. Komisyonlar toplandı, komisyonlar dağıldı, raporlar yazıldı, sözler kesildi ve beşlerce yıl, onlarca yıl yerimizde saydık. Şimdi bir çırpıda iki soruna birden çözümyolu bulmuş Kültür Müsteşarı. O Kültür Müsteşarı ki piyeslere sansür, kültür münasebetlerine ambargo kor ve aydın çevrelerde "kültür düşmanı" diye tanınır. Kaderin garip cilvesi! Ama bu konuda attığı ve atacağı her adımı desteklemeliyiz. Madalyonun bu yüzü gerçekten sevinç verici, ama öteki yüzü beni yine de dehşete düşürüyor, korkutuyor. Kaş yapayım derken göz çıkarmıyalım istiyorum. Onun İçin bu konuda gerçekten iyiniyetle çalıştığını gördüğüm Ötükene madalyonun öteki yüzünü anlatacağım. Belki bir faydası olur, yanlış adımlar atılmasını Önler.

Siyamlı ikizler

Devlet Operası ile Devlet Tiyatrosu bir yasa ile değil, Bakanlık yetkisiyle ayrılmıştır. Yıllarca önce böyle bir operasyon daha yapılmış ve Operanın başına tam yetkiyle Necil Kâzım Akses getirilmişti. Şimdi durum biraz farklı: neşter bu defa daha derinlere de vurulmuş. Sadece genel müdürlük değil, atölyeler, bürolar, memurlar, işçiler, odacılar da ayrılmış. Ama bütün bunlar bir yasa ile sağlama bağlanmadıkça buz üzerine yazı yazmış olacağız. Aynen 27 Mayıs öncesi gibi... Ne Genel Müdürün ita âmiri olarak bir yetkisi vardır, ne de sağlam bir koltuğu. Yarın Adnan gider, Madnan gelir, yine eski tasla eski hamama döneriz. Bu arada, Opera İle Tiyatronun ayrılmamasında çıkarları olan kişilerin el altından oynayacakları oyunları da hesaba katmak zorundayız. Şimdi müzikçilere düşen çok önemli bazı görevler var. Temel dâva, Opera ile Tiyatronun ayrılmasıdır. Bu konu sağlam temellere bağlanıncaya kadar "sen-ben" kavgasını bırakacağız, elele vereceğiz. Birbirimizi yemek için daha sonra vaktimiz eskisinden de çok olacaktır. Ama şimdi, ayağımıza kadar gelmiş olan fırsatı kaçırırsak artık bunun suçunu ne Cüneyt Gökçerin, ne Eğitim Bakanının, ne de Müsteşarın üstüne atabiliriz. Aklımızı başımıza alalım ve hepimiz aynı cephede birleşelim.

Orkestralar

Orkestraların durumu daha da karışık. Belediye bütçesinin dar sınırları içinde boğaz tokluğuna çalışan İstanbul Şehir Orkestrası, Devletin kanadı altına sığınmak için yıllardanberi çırpınır durur. Öte yanda İzmir Belediyesi birkaç bin lirayı esirgediği için karınca kararınca konserler veren İzmir Orkestrasının köküne kibrit suyu dökülmüştür. Dünyanın her yerinde devlet, her türlü masrafı göze alarak orkestralar kurarken, bizde bu iş ters işler, hazır orkestralara sahip çıkan bulunmaz.

İstanbul Şehir Orkestrasını devlete bağlıyacak yasa üzerinde iki yıldanberi çalışılıyordu. Yeni bir yasanın Meclisten güç çıkacağı hesaba katılarak şimdi daha kestirme bir yol bulunmuş: Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının kadroları bir misli arttırılacak ve bu kadrolara İstanbul Orkestrası üyelerinin tâyini yapılacak. Dahası da var: otuz-kırk kadro daha çıkarılıp İzmir Orkestrasına verilecek. İlk bakışta bu formül dâhiyane görünüyor, ama ben, sakıncalarının faydasından çok olmasından korkarım. İki şehirde şubesi olan bir orkestra başka şeydir, her şehirde bağımsız bir orkestra bulunması başka şey. Hele kadrolar arasında göç başlarsa, Ankaradaki müdür İstanbula ve İzmire karışırsa. Dimyata pirince giderken evdeki bulgurdan oluruz.

Hem ben, yeni bir yasa çıkarılmasının güçlüğüne de inanmıyorum. Türkiye Büyük Millet Meclisi sanat konularında daima cömert olmuştur, hiçbir zaman güçlük çıkarmamıştır. Galiba asıl güçlük, bizim, kendi aramızda bir kanun taslağı üzerinde fikir birliğine varmamızda. Yıllardanberi çalışıyoruz, hâlâ herkesi tatmin eden bir proje çıkaramadık ortaya. Ben, geçici tedbirlerle, kadro oyunlarıyla bu meselenin sağlam temeller üzerine oturtulabileceğine inanmıyorum. Kültür Müsteşarı bu konuda birşeyler yapmak, faydalı olmak fırsatı bulmuşken, kestirme yol diye batağa sürmiyelim kendisini, yaraların üstüne parmak basmaktan, boy hedefi göstererek savaşmaktan kaçmıyalım.

Ben, alkış tuttuğum nice kişinin sonunda kof çıktığım gördüm. Onun için yoğurdu üfliyerek yememi yadırgamamalı Adnan Ötüken. Kendisinin bu konuda attığı her olumlu adımı destekliyeceğiz ama, ilerici ve ülkücü sanatçılara karşı atacağı her olumsuz adımı da şiddetle yermeğe devam edeceğiz. Bu, böyle biline!..

TİYATRO

Ankara

Operanın ayrılışı

Geçen hafta gazetelerde çıkan bir haber, Devlet Tiyatrosunda önemli bir değişikliğe gidildiğini bildiriyordu: Operanın Tiyatro bölümünden ayrılarak ayrı bir genel müdürlüğe bağlanması...

Aslında bu haberin yeni bir tarafa yoktur. Çünkü aylardanberi kulis arasında dolaşan söylentileri biryana Devlet Tiyatrosunun çeşitli bölümleri arasında, mesleki bakımdan, bir ayrıma gitmek ve her bölümü o bölümden yetkili bir sanat adamının yönetimine vermek, son yıllarda üzerinde çok konuşulmuş, hattâ iki yıl önce "Müzik ve Sahne Sanatları Danışma Kurulu"nun ilk toplantısında karara bağlanmış bir konudur. Ancak, Danışma Kurulunun aldığı karar, her bölümün Genel Müdürlüğe bağlı ve yalnız sanat işleri bakımından bağımsız bir faaliyete kavuşturulması yolunda idi. Buna aykırı olarak ileri sürülen tam yani hem sanat, hem idare bakımından genel bağımsızlık, bölümlerin daha uzun süre aynı çatı altında, aynı bütçe ve teknik kadrolarla çalışmaları zorunluluğu düşünülerek, şimdilik daha verimli ve faydalı gibi görünmüştü. Onun içindir ki, geçen mevsim başlarında Aygın Günün Genel Müdür Yardımcılığı da kendisine verilerek Opera bölümünün başına getirilmesi ve hakikaten bütün mevsim sanat çalışmalarında Genel Müdürlükçe tamamen kendi inisyatifine bırakılması bu anlayışa uygun düşüyor ve ekseriyetle üzerinde mutabık kalman o kararın bir tatbikatı gibi görünüyordu.

Ya kanun?..

Devlet Tiyatrosu, özel kanununa göre, Opera ve Bale bölümlerini de içine alan, tüzel kişiliğe sahip bir genel müdürlüktür. Bakanlık merkez teşkilâtına bağlı bir genel müdürlük olmadığı için, sadece Bakanlık kararıyla ikiye ayrılması, bütçesinin ikiye bölünmesi ve Opera bölümüne verilecek bütçeye Devlet Tiyatrosu Genel Müdüründen başka bir ikinci genel müdürün tasarruf etmesi mali ve idari mevzuata uymamaktadır. Geçmişte bunun denemesi yapılmış, sonra, Bakanlık kararıyla tayin edilen ikinci genel müdürün itâ âmiri olamıyacağı ve Opera bölümü için bütçeden yapılacak masrafları onun





"Hababam Sınıfı"nda Ulvi Uraz Topluluğu
Uzun süre afişte kalacak bir başarı!..

Oyun : "Hababam Sınıfı"; (Güldürü, 2 bölüm -5 tablo)
Yazan : Rıfat Ilgaz
Tiyatro : Ulvi Uraz Topluluğu (Büyük Sinemada)
Sahneye koyan : Ulvi Uraz.
Dekor - Kostüm : "Hababam Sınıfı".
Oynayanlar : Metin Akpınar (Refüze Ekrem), Zeki Alasya (Tulum Hayri), Ercan Yazgan (Kalem Şakir), Ahmet Gülhan (Güdük Necmi), Zihni Küçümen (İnek Şaban), Tuna Beklanoğlu (Sidikli Turhan), Osman Alburk (Dursun Sektirmez), Ulvi Uraz (Piyale İhsan), Selami Üney (Yavşak Şadi ve Müfettiş), Kâmran Usluer (Müdür), Kur İnsel (Erkek Sevim), Gül Akelli (Kız), Alev Koral (Anne).

Konu : Güldürücü -ve düşündürücü yönleriyle geçmişimizin yatılı okul hayatından canlı tablolar.. Hepsi birleşince, aşırı görünse de, bazı tipleri ve benzerlikleriyle belki hâlâ "yaşayan hâtıralar"... Tam manasıyla "evlere şenlik" bir okul çevresi içinde "bilgi"den çok hayat mücadelesinde "yenilmemeği" öğrenmiş bir avuç şeytançekici... Bu skeçler yığınının ardında kendi haline bırakılmış eski eğitim kurumlarımızın hicvi...

Beğendiğim : Dağınık gibi görünen bu "yatılı okul hayatından canlı tablolar"ın gerisinde beliren öğrencileri kadar öğretmenleri ve idarecileriyle gerçek tipler; bir çevrenin mizahla karışık hicvi... Edebiyat öğretmeni Piyale İhsan'da Ulvi Urazın rahmetli Nahid Sırrıyı canlandırır gibi olan nüanslarla yüklü, nefis kompozisyonu. İstanbulda Suzan Uztanın "çıkarmış" olduğu İnek Şaban'a Zihni Küçümenin ve onun eski rolü olan Müdür'e Kâmran Usluerin kazandırdıkları inandırıcı yüzler. Ali Yalazın, zaafını gizlemek için sert ve çaresizliği içinde opportuniste görünen, babacan ve çok sevimli Kel Mahmut'u. Başta Zeki Alasya, Metin Akpınar ve Ercan Yazgan olmak üzere bütün Hababam Sınıfı öğrencilerinin gerçekleştirdikleri ahenkli ensemble oyunu.

Beğenemediğim : Sidikli Turhan, Yavşak Şâdi ve Müfettiş, Erkek Sevim v.b. rollerin, öbür rollerin ve oyunun genel akışı içinde yadırganan siliklikleri...

Sonuç : Yatılı okul hayatından geçmiş her seyirciye seslenen yönüyle yerli repertuvarın uzun süre ayakta ve yanılmıyorsam yıllarca afişte kalabilecek bir güldürüsü;Ulvi Uraz topluluğu için gerçek ve büyük bir başarı.

Lûtfi AY

imzalıyamıyacağı anlaşılmış, hattâ, söylenenler doğru ise, bu yüzden bazı muameleler birtakım sorgu konusu olmuştur.

Bu yakın deneme ortada dururken Milli Eğitim Bakanlığının aynı yanlışlığı tekrarlıyacağı pek ümidedilmemelidir. Olsa olsa, Opera bölümünün Tiyatro bölümünden ayrılması için bir prensip kararma varılmış olacaktır Bu kararın uygulanması ise, tasarısının hazırlandığı söylenen, yeni bir kanunun yürürlüğe girmesine bağlıdır. Böyle bir kanunun Meclis tatile girmeden görüşülüp kabul edilme şansı ise, doğrusu pek azdır. Zira bu konuda, lehte de, aleyhte de söylenebilecek pek çok şey vardır.

Bir kere, prensibi ne kadar doğru görünürse görünsün, Opera ve Tiyatro bölümleri için ayrı ayrı binalar, sahneler, özellikle dekor ve kostüm atölyeleri kurulmadan, aynı sahne üzerinde çalışacak iki bağımsız genel müdürlüğün aynı atölyelerden, aynı personelden faydalanabilmeleri ayrılık gelip çattıktan sonra kolay olmıyacaktır. Hangi teknisyenin hattâ, hangi personelin Tiyatroya, hangisinin Operaya bağlı olduğu meselesi ve kimin emrinde çalışacağı, ortaya şimdiden kestirilmesi mümkün olmıyan güçlükler çıkarabilir. Ayrılan bölümlerin herbirine ayrı ayrı personel, teknisyen yerleştirmek hele Edebi Heyetin, Muhasebenin, Levazımın, Zat İşlerinin v.s. bir ikincilerini kurmak hem bir zaman, hem bir kadro meselesi olacak, bütçeye de kimbilir ne külfetler yükleyecektir..

Biraz daha sabır

İşin en doğrusu, galiba, Devlet Operasını İstanbuldaki Opera binası inşaatı bitinciye kadar şimdiki haliyle bırakmak, inşaat biter bitmez de oraya naklederek, Devlet Tiyatrosundan o zaman ayırmak olacaktır. Ankaradaki Opera temsilleri; o zaman İstanbuldan gelecek solistlerle takviye edilecek bir şube topluluğu tarafından verilebilir.

Bununla beraber, sıkıntılı bir mevsim geçirmiş olan Devlet Tiyatrosu Genel Müdürü Cüneyt Gökçerin, şimdi, sırtından Operanın yükü kalkar gibi olunca, rahat bir nefes alacağı ve bu yaz olsun kalb huzuruyla dinlenebileceği söylenebilir. Aslına bakılırsa, Gökçerin çektiği, ötedenberi, tiyatroculardan çok operacılardan olmuştur.

Bu arada Bale bölümünün ne olacağı, nereye bağlanacağı merak edilebilir. Gelenek, Balenin, bağımsız bir hüviyet alacak hale gelinciye kadar, Opera ile beraber olmasını gerektirirse de, bizim Balemiz şimdiye kadar operacılardan çok tiyatroculardan yardım ve anlayış görmüştür. Böyle olmasa bile, Opera bağımsızlığa kavuşurken, Bale bölümünün de gönlünde yatan aslanları meydana çıkarması ve bağımsız bir Devlet Balesinin kurulmasını istemesi kimseyi şaşırtmayacaktır.

Celeste Holm Ankarada

Haftanın başında Ankaraya gelen amerikalı ünlü tiyatro ve sinema sanatçısı Celeste Holm, Türk - Amerikan Derneğinde, iki erkek partöneriyle birlikte, "İnterplay" -"İçoyun" adlı özel bir temsil verecektir.

Celeste Holm, 1943 yılında, ünlü besteci Richard Rodgers'in yıllarca afişte kalan "Oklohoma" müzikalinin başrolü için açılan bir deneme sınavında keşfedilmiş ve bu müzikalle birdenbire büyük bir şöhrete ulaşmış, seçkin bir değerdir. Yirmi yıldan fazla bir zamandanberi amerikan sahnesinin ve sinemasının başarılı sanatçıları arasında yer almış ve birçok sanat armağanı kazanmıştır. Bunlardan en önemlileri: Gregory Peck ile oynadığı "Gentlemen's Agrement" adlı filmden dolayı aldığı Oscar armağanı ile bu yıl, sinema ve sahne sanatlarıyla ilgili "Variety Clubs of America" tarafından "en iyi oyuncu" seçilmiş olmasıdır. Adının yurdumuzda pek fazla tanınmamış olması, Celeste Holm'un sinemadan çok tiyatroda, özellikle müzikallerde rol almış olmasındandır. Bununla beraber türk seyirci, kendisini "Yüksek Sosyete" ve "Aşk Tuzağı" filmlerinden hatırlıyacaktır. Misafir sanatçı ayrıca televizyon oyunlarında rol almış, Amerika ve Avrupa televizyonlarının tefrika halinde yayınladıkları seri programlarda sık sık görülmüştür.

Celeste Holm ile birlikte Ankaraya gelen ve kendisine partönerlik eden iki erkek sanatçıdan biri, gene amerikan televizyon programlarının tanınmış oyuncularından Gordon Connell, ikincisi ise, daha çok dramlarda ve romantik rollerde ün yapmış olan aktör Wesley Addy'dır.

Misafir sanatçıların Ankarada verecekleri oyuna gelince: "Interplay", çeşitli çağlarda, çeşitli yazarların kadın - erkek ilişkilerini hangi açıdan gördüklerini, ne şekilde incelediklerini belirten bir çeşit derlemedir. Kadın - erkek ilişkilerinin çağlar boyunca değişip değişmediği sorununu cevaplandırmıya çalışan bu "İçoyun", Shakespeare'den Bernard Shaw'ya, Sigsmund Freud'dan Margaret Mead ve Oscar Hammerstein'a kadar türlü duyuş ve eğilimdeki yazarların konuyu işleyiş tarzlarını göstermektedir.



Otto Preminger
Öfkeli yönetmen

A. B. D.

Televizyona açılan savaş

Televizyonun yerleştiği bütün ülkelerde olduğu gibi Amerikada da programlatın en büyük kısmı filmlerle doldurulmaktadır. Doğrudan doğruya televizyon için çevrilmiş tümler bir yana bırakılırsa, yine bütün televizyonlu ülkelerde olduğu gibi Amerikada da en çok kullanılan iki film çeşidi vardır: Sinema endüstrisinin daha önce kendi kolu için meydana getirdiği filmler, bir de reklâm filmleri. Ama bütün bu benzerlik, işte bu iki film çeşidi arasındaki ilişkide son bulmaktadır. Avrupa televizyonlarında bir "sinema" filmi gösterildiği vakit, bu gösteri başından sonuna kadar kesiksiz olarak devam eder veya çok çok bir-iki defa ara verilir. Amerika ile Kanada televizyonlarında ise böyle bir gösterinin seyircisi tam "çin işkencesi"yle karşıkarşıya kalır: Televizyonun en can alacak saatleri sayılan 19-22 arasında bir sinema filmi gösterilirken, araya her beş dakikada bir 60 saniyelik reklâm filmi sokuşturulur, bunun dışındaki saatlerde bu süre üç dakikaya iner. Yani, 19-22 arasında iki saatlik normal bir sinema filmi oynatılırken araya en azından 24 tane reklâm filmi de sokuşturulmaktadır.

Bayrak açan yönetmen

Televizyon şirketleri, sinema şirketlerine, eski filmleri için hatırı sayılır paralar ödediklerinden, bu şirketler filmlerinin televizyonda uğradıkları budamalardan şikâyet etmeği hatırlarının ucuna bile getirmemektedirler. Ama aynı filmlere emek veren yönetmenler bu kadar sabırlı çıkmamışlardır. Önce Otto Preminger'in önayak olup, televizyon şirketlerini mahkemeye vermesiyle başlıyan hareket gittikçe yayılmış, ardından George Stevens, Mark Robson, Billy Wilder onu izlemişlerdir.

Otto Preminger, Columbia şirketi ile onun televizyon kolu olan "Screen Gems" aleyhinde dâva açarken başlıca iki amaç gütmekteydi. Bunlardan biri "A.B.C." adlı televizyon şirketinin programlarında gösterilmekte olan ve arasına reklâm filmleri sıkıştırılan "Anatomy of a Murder, Bir Cinayetin Anatomisi" adlı filminin programdan kaldırılmasını sağlamaktı. Preminger'in ikinci amacı da, televizyon şirketinin, filminden gelişigüzel parçalar çıkarmasını önlemekti.

Yönetmen Preminger dâvasının birinci kısmım kaybetti. Çünkü New York Yüksek Mahkemesi, Preminger'in bu konudaki görüşlerini kabul etmiyerek televizyon şirketinin "Bir Cinayetin Anatomisi"ni gösterirken araya istediği gibi reklâm filmleri sokabileceğine karar verdi. Ancak dâvanın ikinci kısmı henüz sonuçlanmamıştır ve kolay kolay da sonuçlanacağa benzememektedir. Çünkü mahkemenin bu konuda vereceği karar, filmlerin de

öbür sanat eserleri gibi korunmaya lâyık olup olmadığını ortaya koyacaktır. Mahkeme bu konuda bir karara varırken yanlış bir adım atmamak için, tanınmış sinema sanatçılarının düşüncelerini de öğrenmeyi ihmal etmemektedir. Nitekim, bu konuda ilk olarak Elia Kazan dinlenmiştir. Kazan mahkemedeki ifadesinde, herhangi bir filmden çıkarılacak bir dakikalık parçanın bile o filmin anlamını değiştirebileceğini söylemiştir. Televizyon şirketinin avukatı Myles Lane, Kazan'ın bu iddasına karşılık olarak William Wyler ile Billy Wilder'in filmlerinin televizyonda gösterilmesini ve istenildiği gibi kesilmesini kabul ettiklerini ileri sürünce Preminger'in avukatı hemen bu iki sinemacının "Variety" dergisinde çıkan demeçlerini mahkeme heyetine sunmuştur. Gerek Wyler, gerekse Wilder bu demeçlerinde, amerikan televizyonunda filmlere reva görülen muameleyi acı bir şekilde yermekteydiler.

Mahkemede yönetmenler

Preminger'in, dâvasının birinci kısmını kaybetmesine rağmen, ikinci kısımdan umutlu olmasını gerektirecek sebepler mevcuttur. Nihayet romana, tiyatroya, müziğe tanınan hakların sinemadan esirgenmesi için haklı herhangi bir sebep ileri sürülemez. Bunun hukuki formülü ortaya atılıncaya kadar, yönetmenler, teşebbüsü elden bırakmıyacaklarını göstermişlerdir. Preminger'den daha pratik bir yol izleyen George Stevens, 1951'de çevirdiği "A Place in the Sun İnsanlık Suçu"nun "N.B.C." televizyonunda budanarak gösterileceğini duyunca, daha film programa alınmadan televizyon şirketi aleyhine 1 milyon dolarlık bir tazminat dâvası açmıştır. Bu kadar yüklü bir tazminatı göze alamıyan televizyon şirketi, dâvanın sonucuna kadar filmi programa almamağı daha uygun görmüştür.

Mark Robson ise, Preminger ile Stevens'in televizyon şirketlerine karşı giriştikleri mücadeleye, filmleri aynı âkibete lâyık gören uçak şirketlerine karşı dâva açarak katılmıştır. Geçenlerde tesadüfen New York - Los Angeles arasında uçakla seyahat ederken kendi çevirdiği "Von Ryan's Express"i seyreden Robson'un kan beynine sıçramıştır. Çünkü renkli ve genişperde sistemine göre çevrilen film uçakta siyah - beyaz ve görüntüleri en münasebetsiz yerinden kesen bir perde ölçüsüyle oynatılmaktaydı. Robson da, Birleşik Amerikada her gün onbine yakın uçak yolcusunun karşısına filmlerin böyle tanınmıyacak kılıkta çıkarılmasını önlemek üzere harekete geçmiştir.



(AKİS: 190)